

Διοικητικό Εφετείο Αθηνών 14^ο Τμήμα Τριμελές.

Αποτελούμενο από τους: Φώτιο Κατσίγιαννη, Πρόεδρο Εφετών Διοικητικών Δικαστηρίων, Κωνσταντίνο Νικολάου και Γεωργία Ανδριοπούλου (Εισηγήτρια), Εφέτες Διοικητικών Δικαστηρίων και γραμματέα την Χαρίκλεια Καραγιάννη, δικαστική υπάλληλο,

σ υ ν ε δ ρ ί α σ ε δημόσια στο ακροατήριο του, στις 16 Ιανουαρίου 2013, για να δικάσει την από 16-3-2011 (αριθ. καταχ.ΠΡ351/17-3-2011), προσφυγή και τους από 5-9-2012 (αριθ. καταχ.ΠΛΙ68/5-9-2012) πρόσθετους λόγους

τ ο υ Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Νίκης αριθ. 4), το οποίο παραστάθηκε με τους πληρεξουσίου του δικηγόρους Αντώνιο Αργυρό και Θεόδωρο Σχινά

κ α τ ά της Επιτροπής Ανταγωνισμού, που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Κότσικα αρ.1Α και Πατησίων 70), η οποία παραστάθηκε με τον πληρεξούσιο της δικηγόρο Γεώργιο Γεραπετρίτη, σύμφωνα με την από 15-1-2013 έγγραφη δήλωση του (κατ' άρθρο 133 παρ. 2 ΚΔΔ), που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου.

Η κ ρ ί σ η τ ο υ ε ί ν α ι η ε ξ ή ς :

1.Επειδή, με την κρινόμενη προσφυγή και τους πρόσθετους λόγους, ζητείται η ακύρωση της 512/ΛΙ/22-12-2010 αποφάσεως της Επιτροπής Ανταγωνισμού, με την οποία: Α) διαπιστώθηκε ότι το προσφεύγον Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας («ΤΕΕ») παρέβη τις διατάξεις των άρθρων 1 του Ν. 703/1977 και 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), με τις Α6/Σ42/2006 και Α22/Σ46/2007 αποφάσεις της Διοικούσας Επιτροπής του, με τις οποίες ορίστηκε ελάχιστο κόστος κατασκευής των ιδιωτικών έργων, προς το σκοπό αυξήσεως των αμοιβών των μηχανικών που εμπλέκονται στην κατασκευή των έργων αυτών, με αποτέλεσμα τον εξ αντικειμένου και εξ αποτελέσματος περιορισμό του ανταγωνισμού στην αγορά παροχής υπηρεσιών των μηχανικών, Β) επιβλήθηκε σε βάρος του προσφεύγοντος πρόστιμο 60.000 ευρώ, για την προαναφερόμενη παράβαση, Γ) υποχρεώθηκε το προσφεύγον, στα πλαίσια του άρθρου 9 του Ν. 703/1977: 1) να παύσει την παράβαση και να την παραλείψει στο μέλλον και ιδίως να μη λαμβάνει αποφάσεις που άπτονται, αμέσως ή εμμέσως, του καθορισμού και της αναπροσαρμογής των αμοιβών των μηχανικών-μελών του καθώς και όλων όσοι μπορούν σύμφωνα με το νόμο εν όλω ή εν μέρει να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για την κατασκευή ιδιωτικών έργων, 2) να λάβει εντός εξήντα (60) ημερών από την κοινοποίηση της εν λόγω αποφάσεως τα αναφερόμενα στην προσβαλλόμενη απόφαση μέτρα για την παύση της παραβάσεως και Δ) απειλήθηκε σε βάρος του χρηματική ποινή 10.000 ευρώ για κάθε ημέρα καθυστέρησης συμμόρφωσης ή μη συμμόρφωσης του προς την απόφαση.

2. Επειδή, στο άρθρο 277 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Ν.2717/1999 -ΦΕΚ Α' 97), ορίζεται ότι, για το παραδεκτό των ενδίκων βοηθημάτων και μέσων πρέπει, ως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης, να προσκομισθεί το προβλεπόμενο από τις κείμενες διατάξεις αποδεικτικό καταβολής παραβόλου (παρ. 1, όπως αντικαταστάθηκε από την παρ.7 του άρθρου 22 του Ν. 3226/2004 -ΦΕΚ Α' 24/4-2-2004), ότι οι διατάξεις που προβλέπουν ειδικά παράβολα, όπως αυτές εκάστοτε ισχύουν, εφαρμόζονται και κατά τη διαδικασία εκδίκασης των διοικητικών διαφορών ουσίας από τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια (παρ. 6) και ότι αν, σε συγκεκριμένη περίπτωση, καταβλήθηκε παράβολο χωρίς να υπάρχει κατά νόμο υποχρέωση προς τούτο, διατάσσεται με την απόφαση, και ανεξάρτητα από την έκβαση της δίκης, η επιστροφή του (παρ. 11). Εξάλλου, στη διάταξη του άρθρου 31 παρ.2 του Ν. 703/1977«Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» (ΦΕΚ Α' 278), ορίζεται ότι: «Η προσφυγή, η αίτηση αναίρεσης, η ανακοπή, η αίτηση αναθεώρησης και η παρέμβαση που ασκούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου στα διοικητικά

δικαστήρια, καθώς και η ενώπιον της Επιτροπής Ανταγωνισμού αίτηση «'πανασυζήτησης, πρέπει, με την ποινή του απαραδέκτου, να συνοδεύονται από γραμμάτιο καταβολής παραβόλου τριάντα χιλιάδων (30.000) δραχμών και γραμμάτιο καταβολής τελών συζητήσεως δέκα χιλιάδων (10.000) δραχμών, που εκδίδονται από το αρμόδιο δημόσιο ταμείο. Ως προς την απόδοση του παραβόλου εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 171 παρ. 5 του Κώδικα Φορολογικής Δικονομίας (ήδη ως άνω άρθρο 277 παρ. 11 Κ.Δ.Δ.)... Από την υποχρέωση αυτή απαλλάσσεται το Δημόσιο». Τα ποσά αυτά αναπροσαρμόστηκαν σε 100.000 δραχμές και 30.000 δραχμές, με την 856/5-5-1999 απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης (ΦΕΚ Β' 806), η οποία εκδόθηκε βάσει της εξουσιοδότησεως της παρ. 1 του άρθρου 42 του Ν. 2214/1994 (ΦΕΚ Α' 75) και σε 300 ευρώ και 100 ευρώ αντιστοίχως με το άρθρο 26 παρ.9 του Ν. 3373/2005 (ΦΕΚ Α' 188/2-8-2005). Περαιτέρω, στην παρ. 5 του άρθρου 14 του Ν. 703/1977, που προστέθηκε με το άρθρο 20 του Ν. 3373/2005, ορίζεται ότι για το παραδεκτό της συζήτησης των προσφυγών, που ασκούνται κατά των αποφάσεων της Επιτροπής Ανταγωνισμού, με τις οποίες επιβάλλονται πρόστιμα, απαιτείται η κατάθεση παραβόλου ποσού ίσου με το είκοσι τοις εκατό (20%) του επιβαλλόμενου προστίμου, το οποίο δεν μπορεί να υπερβεί το ποσό των 100.000 ευρώ. Εξάλλου, στην παρ. 4 του άρθρου 28 του Ν. 2579/1998 (ΦΕΚ Α' 31) ορίζονται τα εξής: «Οι διατάξεις των άρθρων 11 του κανονιστικού διατάγματος της 26 Ιουνίου-10 Ιουλίου 1944 «Περί Κωδικός των νόμων περί δικών του Δημοσίου» και 22 παρ. 4 του ν. 1868/1989 (ΦΕΚ Α' 230), έχουν εφαρμογή και επί των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (ν.π.δ.δ.). Τα πρόσωπα αυτά απαλλάσσονται, όπως και το Δημόσιο, από την υποχρέωση καταβολής οποιουδήποτε παραβόλου, τέλους, ενσήμου ή εισφοράς για την άσκηση ή την εκδίκαση αγωγών, ενδίκου μέσου ή βοηθήματος, ή για τη διενέργεια οποιασδήποτε δικαστικής ή διαδικαστικής πράξης, ενώπιον όλων των δικαστηρίων ή δικαστικών ή άλλων αρχών».

3. Επειδή, προσφυγές ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου επί διαφορών ελεύθερου ανταγωνισμού υπόκεινται στο παράβολο και τα τέλη συζητήσεως που προβλέπονται στην εφαρμοστέα επί των εν λόγω διαφορών ειδική διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 του Ν. 703/1977, η οποία παρατίθεται στην προηγούμενη σκέψη. Το παράβολο ορίζεται σε ποσό μεγαλύτερο από το-προβλεπόμενο στον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας για τις προσφυγές, η καταβολή του δε, όπως και των τελών συζητήσεως, κατά το χρόνο καταθέσεως της προσφυγής, τάσσεται ως προϋπόθεση του παραδεκτού της. Ακόμη, σε περίπτωση που ασκείται προσφυγή κατ' αποφάσεως της Επιτροπής Ανταγωνισμού που επιβάλλει χρηματικό πρόστιμο, προβλέπεται από την προπαρατεθείσα, επίσης, ειδική διάταξη του άρθρου 20 του Ν. 3373/2005 και η καταβολή αναλογικού ποσού παραβόλου, που ανέρχεται σε ποσοστό 20% του επιβαλλόμενου προστίμου. Από την υποχρέωση αυτή καταβολής παραβόλου και τελών συζητήσεως απαλλάσσεται μόνον το Δημόσιο. Από το συνδυασμό των ως άνω ειδικών διατάξεων με την, επίσης παρατιθέμενη στην προηγούμενη σκέψη, διάταξη του δευτέρου εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 28 του Ν. 2579/1998, η οποία, ως της γενικότητας της και της αδιάσπικτης διατυπώσεως της, καταλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις διατάξεων που προβλέπουν απαλλαγή του Δημοσίου από την υποχρέωση καταβολής οποιασδήποτε επιβαρύνσεως για την άσκηση ή εκδίκαση οποιουδήποτε ενδίκου μέσου ή βοηθήματος, την οποία επεκτείνει και σε όλα τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, συνάγεται ότι και το προσφεύγον που αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (άρθρο 1 Π.Δ. της 27.11/14.12.1926 -ΦΕΚ Α'430, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 του ν. 1486/1984 -ΦΕΚ Α'161), απαλλάσσεται από την καταβολή του παραβόλου και των τελών συζητήσεως που προβλέπονται στην ειδική διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 του Ν. 703/1977, για την άσκηση της κρινόμενης προσφυγής. Τούτο δε ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι στην προσβαλλόμενη πράξη το προσφεύγον φέρεται ότι ενεργεί ως «ένωση επιχειρήσεων» κατά τις διατάξεις περί

ανταγωνισμού και όχι ως ενεργούν κατ' ενάσκηση δημοσίας εξουσίας υπό την ιδιότητα του ως νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (ΣΤΕ 125, 127/2009). Επομένως το καταβληθέν παράβολο και τα τέλη συζητήσεως, συνολικού ποσού 400 ευρώ (σχετ. τα 1117659, 1117660, 1117657 και 1117658 ειδικά έντυπα παραβόλου), πρέπει να επιστραφούν στο προσφεύγον, ανεξαρτήτως της εκβάσεως της δίκης, ως αχρεωστήτως καταβληθέντα

(σημειωτέον ότι από τα έγγραφα του φακέλου δεν προκύπτει η καταβολή αναλογικού παραβόλου). Κατόπιν τούτων και δεδομένου ότι έχει ασκηθεί παραδεκτώς και κατά τα λοιπά, η κρινόμενη προσφυγή πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω κατ' ουσία, όπως και οι πρόσθετοι λόγοι, οι οποίοι, ομοίως, έχουν ασκηθεί παραδεκτώς.

4. Επειδή, στο άρθρο 7 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999) ορίζεται ότι: «1. Τα διοικητικά όργανα, μονομελή ή συλλογικά, πρέπει να παρέχουν εγγυήσεις αμερόληπτης κρίσης κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. 2. Τα μονομελή όργανα, καθώς και τα μέλη των συλλογικών οργάνων, οφείλουν να απέχουν από κάθε ενέργεια ή διαδικασία που συνιστά συμμετοχή σε λήψη απόφασης ή διατύπωση γνώμης ή πρότασης εφόσον: α) η ικανοποίηση προσωπικού συμφέροντος τους συνδέεται με την έκβαση της υπόθεσης, ή β) είναι σύζυγοι ή συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, κατ' ευθεία μεν γραμμή απεριορίστως, εκ πλαγίου δε έως και τέταρτου βαθμού, με κάποιον από τους ενδιαφερόμενους, ή γ) έχουν ιδιαίτερο δεσμό ή ιδιόζουσα σχέση ή εχθρότητα με τους ενδιαφερομένους. 3...». Εξάλλου, στο άρθρο 8 του Ν. 703/1977, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 11 του Ν. 3784/2009 (ΦΕΚ Α' 137), ορίζεται ότι: « 1... 8. Κάθε υπόθεση που αφορά περιπτώσεις των άρθρων 1, 2, 4 επ. και 5, ανατίθεται με τη σειρά προτεραιότητας που ορίζεται στην παράγραφο 7 του παρόντος άρθρου άμεσα μετά από κλήρωση από την Ολομέλεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού σε έναν από τους Εισηγητές. ... 10. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού συνεδριάζει νόμιμα σε Ολομέλεια, εφόσον μετέχουν στη συνεδρίαση ο Πρόεδρος, ο Εισηγητής και τρία τουλάχιστον μέλη, τακτικά ή αναπληρωματικά, αποφασίζει δε κατά πλειοψηφία των παρόντων.....

5. Επειδή, το προσφεύγον ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι άκυρη, διότι στη σύνθεση της καθής Επιτροπής που την εξέδωσε, συμμετείχε ο εισηγητής της υποθέσεως, με αποτέλεσμα να έχουν παραβιασθεί εν προκειμένω οι αρχές της αμεροληψίας και της δίκαιης δίκης, αφού στο πρόσωπο του εισηγητή ταυτίζονται οι ιδιότητες του γνωμοδοτικού και του αποφασιστικού οργάνου. Όπως, όμως, προκύπτει από τις ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 8 του Ν. 703/1977, η Επιτροπή Ανταγωνισμού είγρι συλλογικό όργανο, δεν έχει δε χαρακτήρα δικαιοδοτικού οργάνου, ώστε να απαιτείται ο λειτουργικός διαχωρισμός των υπηρεσιών της σε ελεγκτικά όργανα και όργανα λήψεως αποφάσεων, τα δε μέλη της συμπεριλαμβανομένων και των εισηγητών δεν υπόκεινται σε κάποια ιεραρχική σχέση, ώστε η σύμπτωση των ανωτέρω ιδιοτήτων στο ίδιο πρόσωπο να αντίκειται στις ανωτέρω αρχές. Εξάλλου, υπόνοια μεροληψίας δεν δημιουργείται από την έκφραση γνώμης μέλους συλλογικού οργάνου κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή πολύ περισσότερο από μόνη την ιδιότητα του εισηγητή. Επομένως, δεν τίθεται ζήτημα παραβιάσεως των αρχών αυτών εκ μόνου του γεγονότος ότι ο εισηγητής της υποθέσεως μετείχε στη σύνθεση της Επιτροπής κατά την έκδοση της προσβαλλόμενης αποφάσεως (πρβλ ΣΤΕ 2636/2007). Δεδομένου δε ότι δεν αποδεικνύεται, αλλά ούτε καν προβάλλεται, άλλη ειδικότερη αιτίαση ως προς την παράβαση της αρχής της αμερόληπτης κρίσης από τον εισηγητή, ο ανωτέρω λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος (Ολ. ΣΤΕ 676/2005, ΣΤΕ 4611/2009).

6. Επειδή, περαιτέρω, με το δικόγραφο των προσθέτων λόγων, το προσφεύγον υποστηρίζει ότι, με την 4716/26-7-2010 έκθεση του εισηγητή, δεν προτάθηκε στην Επιτροπή η επιβολή προστίμου, αλλά μόνον η επαπείληση επιβολής

προστίμου, για την περίπτωση μη συμμόρφωσης με την απόφαση της Επιτροπής και, ως εκ τούτου, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν εκδόθηκε νομίμως όσον αφορά στην επιβολή του προστίμου και στον καθορισμό του ύψους αυτού, αφού ειδικώς ως προς το θέμα αυτό δεν προηγήθηκε σχετική εισήγηση αλλά ούτε κλήση του ίδιου προς ακρόαση. Και ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, καθόσον με την εισήγηση μπορεί να γίνονται προτάσεις σχετικώς με την επιβλητέες σε μια υπόθεση κυρώσεις, οι οποίες δεν είναι δεσμευτικές για το αποφασίζον όργανο, η δε κλήση του φερομένου ως παραβάτη δεν αποσκοπεί στην έκφραση των απόψεων του για τις κυρώσεις που ενδεχομένως θα του επιβληθούν, αλλά στην ακρόαση του για τη στοιχειοθέτηση ή μη της ελεγχόμενης παραβάσεως. 7. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν.703/1977, Αναγορεύονται πάσαι αι συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων, πάσαι αι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και οιασδήποτε μορφής εναρμονισμένη πρακτική επιχειρήσεων, αι οποία έχουν ως αντικείμενον ή αποτέλεσμα την παρακώλυσαν, τον περιορισμόν ή την νόθευσιν του ανταγωνισμού ίδια δε αι συνιστάμενοι εις: α) τον άμεσον ή έμμεσον καθορισμόν των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β)... 2... 3. Εμπίπτουσαι εις την παράγραφον 1 του παρόντος άρθρου συμφωνία, αποφάσεις και περιπτώσεις εναρμονισμένης πρακτικής ή κατηγορίαί τούτων δύναται να κριθούν δι' αποφάσεως της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού ως εν όλω ή εν μέρει ισχυραί, εφ' όσον πληρούν αθροιστικώς τας κάτωθι προϋποθέσεις: α) συμβάλλουν, επί ευλόγω συμμετοχή των καταναλωτών εις την προκύπτουσαν ωφέλειαν, εις βελτίωσιν της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή εις προώθησιν της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, β) δεν επιβάλλουν εις τας οικείας επιχειρήσεις περιορισμούς πέραν των απολύτως αναγκαίων δια την πραγματοποίησιν των ανωτέρω σκοπών και γ) δεν παρέχουν εις τας επιχειρήσεις ταύτας την δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού εις σημαντικόν τμήμα της οικείας αγοράς». Εξάλλου, η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), που κυρώθηκε με το Ν.3671/2008 (ΦΕΚ Α' 129/3-7-2008) και που αντικατέστησε τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Κοινότητας (ΣΕΚ), ορίζει στο άρθρο 101 (πρώην άρθρο 81 της ΣΕΚ) ότι: «1. Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται: α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β)...». Περαιτέρω, στο άρθρο 3 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης (L 1)

ορίζεται ότι: «1.Οσάκις οι αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ή τα εθνικά, δικαστήρια εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία ανταγωνισμού σε συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένες πρακτικές κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της συνθήκης, οι οποίες είναι πιθανόν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών κατά την έννοια της διάταξης αυτής, εφαρμόζουν επίσης το άρθρο 81 της συνθήκης, στις εν λόγω συμφωνίες, αποφάσεις ή εναρμονισμένες πρακτικές... 2. Η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας ανταγωνισμού δεν επιτρέπεται να έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση συμφωνιών, αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένων πρακτικών οι οποίες είναι πιθανόν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, αλλά οι οποίες δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της συνθήκης, ή οι οποίες πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης ή καλύπτονται από κανονισμό για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης. Ο παρών κανονισμός δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν στο έδαφος τους αυστηρότερες εθνικές διατάξεις, οι οποίες να απαγορεύουν

ή να επιβάλλουν κυρώσεις σε μονομερή συμπεριφορά στην οποία επιδίδονται επιχειρήσεις. 3.....

8. Επειδή, κατά τις ανωτέρω διατάξεις, ερμηνευόμενες υπό το φως του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, στην έννοια της «επιχειρήσεως» υπάγεται κάθε φορέας (φυσικό ή νομικό πρόσωπο) που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ήτοι δραστηριότητα προσφοράς αγαθών ή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος του φορέα αυτού και του τρόπου χρηματοδότησεως του. Εξάλλου, μια επαγγελματική οργάνωση μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αποτελεί «ένωση επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 1 του ανωτέρω νόμου, ακόμη και εάν τελεί υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου. Μια απόφαση δε επαγγελματικής οργάνωσης, η οποία εναρμονίζει τις αμοιβές επιχειρήσεων - μελών της σύμφωνα με σχετικούς πίνακες κατώτατων ορίων αμοιβών, έχει ως συνέπεια τον περιορισμό του ανταγωνισμού και εμπίπτει, κατ' αρχήν, στο άρθρο 1 του Ν. 703/1977. Μία τέτοια απόφαση μπορεί, μολαταύτα, να μην εμπίπτει στο άρθρο 1 του εν λόγω νόμου, εφόσον η οργάνωση αυτή έχει κανονιστική εξουσία σε συγκεκριμένο τομέα, απαρτίζεται δε κατά πλειοψηφία από εκπροσώπους της δημόσιας εξουσίας και λαμβάνει τη σχετική απόφαση με τήρηση ορισμένων κριτηρίων δημοσίου συμφέροντος. Σε περίπτωση που η επαγγελματική οργάνωση δεν απαρτίζεται κατά πλειοψηφία από εκπροσώπους της δημόσιας εξουσίας, μπορούν τα μέλη της επαγγελματικής οργάνωσης να χαρακτηρισθούν ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες των ενδιαφερομένων επιχειρηματιών εφόσον, σύμφωνα με τη διάταξη με την οποία τους παρέχεται η σχετική εξουσιοδότηση, υποχρεούνται να καθορίζουν τους πίνακες αμοιβών λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνον τα συμφέροντα των επιχειρήσεων, αλλά και το γενικό συμφέρον (βλ. αποφάσεις Δ.Ε.Κ. της 12.9.2000 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-180/98 έως C-184/98, Δ.Ε.Κ. της 19.2.2002 στην υπόθεση C-35/99, Δ.Ε.Κ. της 18.6.1998 στην υπόθεση C-35/96, Δ.Ε.Κ. της 19.2.2002 στην υπόθεση C-309/99, Π.Ε.Κ. της 30.3.2000 στην υπόθεση T-513/93, Π.Ε.Κ. της 28.3.2001 στην υπόθεση T-144/99 κ.ά. και ΣτΕ 125/2009 παρ. στην Ολομέλεια).

9. Επειδή, περαιτέρω, στο άρθρο 9 του Ν.703/1977 ορίζεται ότι: «Η Επιτροπή Ανταγωνισμού αν, μετά από σχετική έρευνα που διεξάγεται είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν καταγγελίας ή αίτησης του Υπουργού Ανάπτυξης, διαπιστώσει παράβαση της παρ. 1 του άρθρου 1 και των άρθρων 2, 2α και 5 ή των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μπορεί με απόφαση της: α) να υποχρεώσει τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις ή τις ενώσεις επιχειρήσεων να παύσουν την παράβαση και να παραλείπουν αυτή στο μέλλον, β) να αποδέχεται, εκ μέρους των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, την ανάληψη δεσμεύσεων, με τις οποίες θα παύει η παράβαση, και να καθιστά τις δεσμεύσεις αυτές υποχρεωτικές για τις επιχειρήσεις, γ) να επιβάλει μέτρα συμπεριφοράς ή διαρθρωτικού χαρακτήρα, τα οποία πρέπει να είναι αναγκαία και πρόσφορα για την παύση της παράβασης και ανάλογα με το είδος και τη βαρύτητα αυτής... δ) να απευθύνει συστάσεις σε περίπτωση παράβασης των άρθρων 1, 2 και 2α, όπως προστίθενται με τον παρόντα νόμο 703/1977 και να απειλήσει πρόστιμο ή χρηματική ποινή ή και τα δύο, σε περίπτωση συνέχισης ή επανάληψης της παράβασης, ε)... στ) να επιβάλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση» (παρ.1, όπως αντικαταστάθηκε από την παρ.2 του άρθρου 16 του Ν.3373/2005 -ΦΕΚ Α'188) και ότι: «Το κατά την προηγούμενη παράγραφο επιβαλλόμενο ή απειλούμενο πρόστιμο μπορεί να φτάνει μέχρι ποσοστού δεκαπέντε τοις εκατό (15%) των ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης της τρέχουσας ή της προηγούμενης της παράβασης χρήσης. Για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα και η διάρκεια της παράβασης...» (παρ.2, όπως αντικαταστάθηκε από την παρ.6 του άρθρου 4 του Ν.2296/1995). Σχετικώς, εκδόθηκε η από 12-5-2006 Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού «Κατευθυντήριες

γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 9 του Ν.703/1977, όπως ισχύει», στην οποία ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «...5. Για τον υπολογισμό του προστίμου, που πρέπει να επιβληθεί στις επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση, η Επιτροπή χρησιμοποιεί την ακόλουθη μέθοδο. 6. Πρώτον, καθορίζει ένα βασικό ποσό προστίμου για κάθε επιχείρηση ή ένωση επιχειρήσεων σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης. 7. Δεύτερον, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, προσαυξάνει ή μειώνει το βασικό ποσό, ανάλογα με το εάν συντρέχουν αντίστοιχα επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις. 8... 9... 10. Προκειμένου να αξιολογηθεί η σοβαρότητα της παράβασης, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της ιδίως το είδος της παράβασης, τα αντανταγωνιστικά αποτελέσματα που προκλήθηκαν ή απειλήθηκε να προκληθούν στην αγορά, το ειδικό βάρος κάθε επιχείρησης στη σχετική αγορά, το οικονομικό όφελος που αποκόμισαν ή επιδίωξαν να αποκομίσουν οι παραβάτες, την οικονομική δύναμη της/των επιχειρήσεων που παραβιάζουν τους κανόνες ανταγωνισμού στη σχετική αγορά και την έκταση της γεωγραφικής αγοράς. 11... ».

10. Επειδή, το προσφεύγον Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (πρώην Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.). Συστήθηκε με το Π.Δ. της 27.11/14.12.1926 (ΦΕΚΑ'430), όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 1486/1984 (ΦΕΚ Α' 161), στο άρθρο 4 του οποίου, καθώς και στο άρθρο 1 του Οργανισμού του, που εγκρίθηκε με το Π.Δ. 295/2002 (ΦΕΚ Α' 262), ορίζεται ότι σκοπός αυτού είναι η προαγωγή της επιστήμης στους τομείς που σχετίζονται με την ειδικότητα των μελών του, της τεχνικής και της τεχνολογίας γενικά και την αξιοποίηση τους για την αυτοδύναμη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας. Σύμφωνα με τις εν λόγω διατάξεις, στο πλαίσιο του σκοπού του, το προσφεύγον είναι τεχνικός σύμβουλος της Κυβέρνησης και ιδιαίτερα: α) μελετά με δική του πρωτοβουλία ή έπειτα από ανάθεση ή αίτηση, αυτοτελώς ή σε συνεργασία με άλλους κοινωνικούς ή επιστημονικούς φορείς ή επιμελητήρια, οποιοδήποτε σχετικό επιστημονικό, τεχνικό, τεχνικοοικονομικό, ή αναπτυξιακό θέμα που ενδιαφέρει το κοινωνικό σύνολο και διατυπώνει απόψεις με πρωτοβουλία δική του ή έπειτα από πρόσκληση για τη σχετική με τα θέματα αυτά νομοθεσία, β) γνωμοδοτεί, έπειτα από πρόσκληση των αρμοδίων αρχών ή άλλων φορέων του δημοσίου τομέα ή συνδικαλιστικών φορέων και μέσα σε οριζόμενο εύλογο χρονικό διάστημα, για οποιοδήποτε θέμα της αρμοδιότητάς του, γ) συλλέγει στατιστικά στοιχεία σε σχέση με το τεχνικό δυναμικό, την τεχνική, επιστημονική, κατασκευαστική και σχετική βιομηχανική δραστηριότητα, τα τεχνικά υλικά, τον εξοπλισμό και την τεχνολογία, καταρτίζει στατιστικές και παρέχει σχετικές πληροφορίες προς τις αρμόδιες αρχές ή άλλους φορείς, δ) παρέχει τη συνδρομή του για την άρτια κατάρτιση και εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων, την αξιοποίηση των φυσικών πόρων, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την προστασία του περιβάλλοντος, εκπονεί μόνο ή σε συνεργασία με άλλους φορείς σχετικές μελέτες και έρευνες, σχέδια προδιαγραφών, κανονισμών, συμβάσεων έργων και μελετών, ε) συμβάλλει στην εκπόνηση προγραμμάτων τεχνικής παιδείας, στην ανάπτυξη της εγχώριας έρευνας και τεχνολογίας, στην αξιοποίηση, ανάπτυξη, προγραμματισμό και διάρθρωση του τεχνικού δυναμικού σύμφωνα με τις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας, στ) ενημερώνει την κοινή γνώμη με ανακοινώσεις, δημοσιεύσεις, εκδόσεις ή με άλλο πρόσφορο τρόπο για οποιοδήποτε θέμα της αρμοδιότητάς του, εκλαϊκεύοντας και βοηθώντας στην ευρύτερη κατανόηση των σχετικών θεμάτων και προβλημάτων, ζ) μετέχει σε διεθνείς οργανισμούς, σε ενώσεις επιμελητηρίων, σε διεθνείς ενώσεις τεχνικών, αναπτύσσει σχέσεις με αντίστοιχους οργανισμούς άλλων χωρών, οργανώνει συνέδρια, εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις για την προώθηση των σκοπών του. Σε σχέση με τα μέλη του, διενεργεί τις εξετάσεις και χορηγεί τις άδειες άσκησης επαγγέλματος των

μηχανικών, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, τηρεί τα μητρώα των μηχανικών και επωνυμιών τεχνικών γραφείων και επιχειρήσεων, μεριμνά για την είσπραξη των νομίμων αμοιβών τους, όπως προβλέπεται από τις σχετικές διατάξεις, φροντίζει για την απασχόληση, την κοινωνική ασφάλιση, την προαγωγή και προστασία του κύρους των μελών του, την επιστημονική πρόοδο, ενημέρωση, επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση τους, εκδίδει ενημερωτικό και επιστημονικό τύπο και άλλες ειδικές εκδόσεις, ενισχύει τους φορείς συλλογικής εκπροσώπησης των μηχανικών σε δραστηριότητες σχετικές με τους σκοπούς του, μελετά νέες μορφές επαγγελματικής οργάνωσης και εργασίας των μελών του και ασκεί σε αυτά πειθαρχική εξουσία, όπως ειδικότερα ορίζεται στις σχετικές διατάξεις του νόμου. Οι βασικές ειδικότητες των μελών του ΤΕΕ είναι αυτές των: α) πολιτικών μηχανικών, β) αρχιτεκτόνων μηχανικών, γ)μηχανολόγων μηχανικών, δ) ηλεκτρολόγων μηχανικών, ε) αγρονόμων τοπογράφων μηχανικών, στ) χημικών μηχανικών, ζ)μηχανικών μεταλλείων-μεταλλουργών, η) ναυπηγών μηχανικών, θ) ηλεκτρονικών μηχανικών, ενώ προβλέπεται και η δυνατότητα ανακαθορισμού των ειδικοτήτων αυτών με Π.Δ. που εκδίδεται με πρόταση του εποπτεύοντος Υπουργού Δημοσίων Έργων και μετά από σύμφωνη γνώμη της Αντιπροσωπείας του ΤΕΕ. Στην προσβαλλόμενη απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού αναφέρεται ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του μητρώου των μελών, το προσφεύγον έχει πανελληνίως περίπου 87.400 τακτικά μέλη, τα οποία απασχολούνται είτε ως ελεύθεροι επαγγελματίες, είτε ως μισθωτοί στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Τακτικά μέλη του ΤΕΕ είναι, υποχρεωτικώς, όλοι οι Ελληνικής ιθαγένειας διπλωματούχοι του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, των πολυτεχνικών σχολών της χώρας και των ισότιμων σχολών του εξωτερικού. Στον Οργανισμό του ΤΕΕ περιγράφονται λεπτομερώς τα Όργανα αυτού (άρθρο 2), η διάρθρωση

των υπηρεσιών του (άρθρο 3), η Γενική Διεύθυνση, οι επί μέρους Διευθύνσεις -και τα αντικείμενα αυτών (άρθρα 4-10), τα Τμήματα αυτού και οι αρμοδιότητές τους (άρθρα 10-16), καθώς και η διάκριση των θέσεων προσωπικού κατά κατηγορία και κλάδο και τα καθήκοντα των προϊσταμένων αυτών (άρθρα 17 -21). Το καθεστώς Διοίκησης του ΤΕΕ ρυθμίζεται από το Π.Δ. της 27.1 1/14.12.1926, όπως ισχύει (άρθρα 7-10), όπου περιγράφονται αναλυτικά τα όργανα του, με ανώτατο όργανο την Αντιπροσωπεία, η οποία εκλέγει τη Διοικούσα Επιτροπή, η οποία είναι το ανώτατο εκτελεστικό και συντονιστικό όργανο του ΤΕΕ για την υλοποίηση της πολιτικής του και οι εξουσίες της περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 8 του ανωτέρω Π.Δ. Ο Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής εκπροσωπεί γενικά το ΤΕΕ, διοικεί τις υπηρεσίες του, επιμελείται την εκτέλεση των αποφάσεων της Διοικούσας Επιτροπής, εντέλλεται πληρωμές και υπογράφει εντάλματα, πιστοποιητικά, βεβαιώσεις και άλλα έγγραφα του ΤΕΕ και ασκεί αρμοδιότητες που του μεταβιβάζει η Διοικούσα Επιτροπή (άρθρο 9).

11. Επειδή, το Ν.Δ. της 17.7/16-8-1923 «Περί σχεδίων πόλεων, κωμών και συνοικισμών του Κράτους και οικοδομής αυτών» ρυθμίζει τη σύνταξη, έγκριση και εφαρμογή των σχεδίων πόλεων και λοιπών οικισμών, παρέχοντας νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις για τη ρύθμιση με Βασιλικά Διατάγματα πληθώρας επιμέρους ζητημάτων. Ειδικότερα, προκειμένου περί της εποπτείας των έργων για τα οποία λαμβάνεται οικοδομική άδεια, παρέχονται νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις για τη ρύθμιση, μεταξύ άλλων, και της αμοιβής των ασκούντων εποπτεία. Σύμφωνα με το άρθρο 59 παρ. 1 του ανωτέρω Ν.Δ., η αμοιβή που καταβάλλεται από τον εργοδότη στο μηχανικό ή στον αρχιτέκτονα για εκπόνηση μελέτης οποιουδήποτε έργου, εφαρμογή αυτής και εποπτεία εκτέλεσης του έργου ρυθμίζεται με Β.Δ, κατά δε την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, κατά την αρχική της μορφή, η ρυθμιζόμενη αμοιβή συνιστούσε υποχρεωτική διατίμηση για τα συμβαλλόμενα μέρη, εφόσον δεν υφίστατο έγγραφη μεταξύ τους συμφωνία, η οποία να

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

ορίζει διαφορετική αμοιβή. Σε εκτέλεση των διατάξεων του εν λόγω άρθρου 59, εκδόθηκε το Π.Δ. 13/27.6.1924 «Περί καθορισμού των εις τους ιδιώτας πολιτικούς μηχανικούς, αρχιτέκτονας, μηχανολόγους, ηλεκτρολόγους και τοπογράφους χορηγούμενων αμοιβών», το οποίο αντικαταστάθηκε από το Β.Δ. 19/21.2.1938 «Περί αναθεωρήσεως του από 13 Ιουν. 1924 Δ/τος περί καθορισμού των εις τους ιδιώτας μηχανικούς κλπ. αμοιβών». Κατά το άρθρο 1 παρ. 1 του εν λόγω Β.Δ., τα καθοριζόμενα από αυτό ελάχιστα όρια αμοιβών για την εκτέλεση μελετών ή εργασιών ισχύουν τόσο για την παροχή υπηρεσιών από αποφοίτους των σχετικών ΑΕΙ και μέλη του ΤΕΕ όσο και για την παροχή υπηρεσιών από οποιονδήποτε άλλο που με οποιαδήποτε διάταξη δύναται να παρέχει τις εν λόγω υπηρεσίες. Το άρθρο 2 του ίδιου Β.Δ. ορίζει, ανάλογα με την αξία του έργου, την αμοιβή των πολιτικών μηχανικών και των αρχιτεκτόνων ανά κατηγορία έργου και ανά είδος εργασιών, ως ποσοστό επί της συνολικής δαπάνης του έργου. Στα επόμενα άρθρα, με αντίστοιχο στις περισσότερες περιπτώσεις τρόπο, οριζόταν η αμοιβή για μεταλλειολογικές, χημικοτεχνικές, μηχανολογικές και ηλεκτρολογικές εργασίες, τοπογραφικές εργασίες, πολεοδομικές εργασίες, απλές εκτιμήσεις έργων και κατ' αποκοπή οριζόμενες εργασίες. Ακολούθως, το τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 του μόνου άρθρου του Ν.Δ. 2726/1953 αφενός τροποποίησε το άρθρο 59 παρ. 2 του Ν.Δ. της 17.7/16.8.1923, καθιστώντας τα ελάχιστα όρια αμοιβών υποχρεωτικά, αποκλειόμενης οποιασδήποτε συμβατικής απόκλισης, αφετέρου επεξέτεινε την εφαρμογή των ελαχίστων αυτών ορίων, πρώτον, σε όλες τις ειδικότητες μηχανικών - μελών του ΤΕΕ, αποφοίτων σχετικών ΑΕΙ, και σε οποιονδήποτε άλλον ασκεί βάσει ειδικής διατάξεως το εν λόγω επάγγελμα και, δεύτερον, σε κάθε είδους εργασία και υπηρεσία σχετική με έργα και εγκαταστάσεις. Με το εν λόγω Ν.Δ. δεν τροποποιήθηκε ο τρόπος καθορισμού των ελαχίστων ορίων αμοιβών μέσω της εκδόσεως Β.Δ., ανατέθηκε όμως στο ΤΕΕ το έργο της εισπράξεως της οφειλόμενης από τον εργοδότη αμοιβής και του επιμερισμού αυτής βάσει των προβλεπόμενων κρατήσεων, καθώς και της καταβολής/ απόδοσης στο δικαιούχο μηχανικό της αμοιβής του, προβλέφθηκε δε νέο τέλος υπέρ του ΤΕΕ ύψους 8% επί της αμοιβής του μηχανικού. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του εν λόγω Ν.Δ., η ανάθεση αυτού του έργου στο ΤΕΕ δικαιολογείται από την ανάγκη διασφάλισης της καταβολής και εισπράξεως των

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

νομίμων αμοιβών, ώστε να αντιμετωπισθούν φαινόμενα καταστρατήγησης των διατάξεων, που πιθανότατα στόχο θα είχαν τη δημιουργία συνθηκών αθέμιτου ανταγωνισμού και τα οποία θα οδηγούσαν τόσο σε απαξίωση του επαγγέλματος του μηχανικού όσο και σε πτώση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Προβλέφθηκε, τέλος, η έκδοση Β.Δ. σχετικώς με τον τρόπο απόδοσης της αμοιβής των μηχανικών από το ΤΕΕ. Σε εκτέλεση του ως άνω Ν.Δ. 2726/1953 εκδόθηκε αφενός το Β.Δ. της 30/31.5.1956 «Περί κανονισμού του τρόπου καταβολής της αμοιβής των Μηχανικών εν γένει», αφετέρου το Π.Δ. 696/1974 «Περί αμοιβών μηχανικών δια σύνταξιν μελετών, επίβλεψιν, παραλαβήν κλπ. Συγκοινωνιακών, Υδραυλικών και Κτιριακών Έργων, ως και Τοπογραφικών, Κτηματογραφικών και Χαρτογραφικών Εργασιών και σχετικών τεχνικών προδιαγραφών μελετών». Όσον αφορά στο Β.Δ. της 30/31.5.1956, αυτό καθορίζει τη διαδικασία καταβολής των αμοιβών των μηχανικών στο ΤΕΕ από τον εργοδότη και τον επιμερισμό αυτής από το ΤΕΕ στους διαφόρους δικαιούχους, στις περιπτώσεις ανάθεσης σύνταξης μελέτης σε μηχανικό. Ο περιγραφόμενος στο Β.Δ. τρόπος καταβολής αμοιβών συνιστά τον μοναδικό τρόπο πληρωμής από τον εργοδότη της αμοιβής του μηχανικού, καθόσον στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 2 παρ. 1 ορίζεται ρητώς ότι οι εργοδότες στερούνται του δικαιώματος καταβολής της αμοιβής απευθείας στους επαγγελματίες. Πριν από την έκδοση του εν λόγω Β.Δ. είχε ληφθεί υπόψη σχετική γνωμοδότηση του ΤΕΕ. Το άρθρο 1 του εν λόγω Β.Δ. ορίζει τις υποχρεώσεις των μηχανικών κατά την περιγραφόμενη διαδικασία υπολογισμού και καταβολής της αμοιβής τους, ενώ το άρθρο 2 ορίζει αντιστοίχως τις υποχρεώσεις των εργοδοτών. Ειδικότερα, οι μηχανικοί, εντός 8 ημερών από την ανάληψη σύνταξης οποιασδήποτε μελέτης για λογαριασμό ιδιώτη, οφείλουν να υποβάλουν στο ΤΕΕ δήλωση αυτού αναφορικά με την ανάθεση του έργου καθώς και δήλωση τους περί αποδοχής της ανάθεσης. Η εν λόγω δήλωση, πέραν των στοιχείων του εργοδότη και του μηχανικού, περιλαμβάνει στοιχεία αναφορικά με το είδος της μελέτης και μια πρώτη εκτίμηση του μεγέθους και του κόστους αυτής καθώς και της αμοιβής του μηχανικού. Στις περιπτώσεις που η αμοιβή του μηχανικού δεν καθορίζεται από κάποια αρμόδια κρατική υπηρεσία, οι μηχανικοί υποχρεούνται με την εκπόνηση της μελέτης, να γνωστοποιούν στο ΤΕΕ την περαίωση της μαζί με τα στοιχεία εκείνα που θα επιτρέψουν στο ΤΕΕ να συντάξει τον οριστικό πίνακα αμοιβής τους βάσει του Π.Δ. 696/1974. Για τους εργοδότες, το άρθρο 2 παρ. 1 θεσμοθετεί την υποχρέωση τους να καταβάλουν στο ΤΕΕ την αμοιβή του μηχανικού, όπως αυτή προκύπτει από τον οριστικό πίνακα αμοιβής που έχει συντάξει κατά τα ως άνω το ΤΕΕ ή όπως αυτή καθορίσθηκε από την αρμόδια κρατική υπηρεσία, μη επιτρεπομένης της καταβολής απευθείας στο μηχανικό. Το άρθρο 2 παρ. 3 περιγράφει τη σχετική διαδικασία, βάσει της οποίας, εντός 15 ημερών από την περαίωση ή την παράδοση στον εργοδότη της συντελεσθείσας μελέτης, αυτός καταβάλλει στο ΤΕΕ ή σε εξουσιοδοτημένη από αυτό τράπεζα το σύνολο της αμοιβής του μηχανικού, μετά την αφαίρεση του σχετικού φόρου και των τυχόν προκαταβολών. Στην περίπτωση που απαιτείται έγκριση της μελέτης από αρμόδια κρατική υπηρεσία και, εφόσον αυτή ζητηθεί εντός της ανωτέρω προθεσμίας, η καταβολή της αμοιβής στο ΤΕΕ γίνεται μετά την έγκριση της μελέτης και πριν την έκδοση της απαιτούμενης οικοδομικής άδειας. Τέλος, το άρθρο 3 αναφέρει τον τρόπο επιμερισμού από το ΤΕΕ της καταβληθείσας σε αυτό αμοιβής. Από το σύνολο της αμοιβής ποσοστό 10% εισπράττεται για λογαριασμό του ίδιου του ΤΕΕ, στη συνέχεια παρακρατείται από το ΤΕΕ επί του υπολοίπου της αμοιβής ο αναλογών φόρος επιτηδεύματος και το ποσό που περισσεύει αποδίδεται από το ΤΕΕ στο μηχανικό. Εξάλλου, βάσει του άρθρου 1 η ανωτέρω μέθοδος καταβολής και είσπραξης των αμοιβών των μηχανικών εφαρμόζεται και επί των αμοιβών επαγγελματιών που εξομοιώνονται με μηχανικό βάσει συγκεκριμένων διατάξεων. Σύμφωνα δε με τα άρθρα 1 παρ.1 και 2 παρ. 1 του Π.Δ. 242/1984 «Είσπραξη από το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος (ΤΕΕ) της αμοιβής επίβλεψης και απόδοση αυτής στους δικαιούχους», η ως άνω προβλεπόμενη

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

διαδικασία καταβολής, παρακράτησης και απόδοσης της αμοιβής των μηχανικών σε περιπτώσεις ανάθεσης μελέτης έργου (αμοιβή μελέτης) εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις ανάθεσης επίβλεψης έργου σε μηχανικό (αμοιβή επίβλεψης). Περαιτέρω, όσον αφορά στο Π.Δ. 696/1974, αυτό αποτελείται από 260 άρθρα και δύο Βιβλία. Το πρώτο καθορίζει τις μεθόδους υπολογισμού της αμοιβής των μηχανικών και τον τρόπο και τα στοιχεία υπολογισμού των συντελεστών κάθε μεθόδου και τύπου, ενώ το δεύτερο καθορίζει τις τεχνικές προδιαγραφές των μελετών. Ειδικότερα, δεν καθορίζονται συγκεκριμένα ποσά που συνιστούν την αμοιβή του μηχανικού ανά εργασία, αλλά ορίζονται τρεις βασικοί παράγοντες που διαμορφώνουν την αμοιβή του μηχανικού: α) ο τύπος βάσει του οποίου υπολογίζεται η αμοιβή καθώς και ο τρόπος υπολογισμού των συντελεστών του εκάστοτε τύπου, β) οι αναλύσεις τιμών εργασιών και βασικών τιμών ημερομισθίων και γ) οι προδιαγραφές κάθε μελέτης και έργου. Κατά το άρθρο 1, το Πρώτο Βιβλίο καθορίζει τις αμοιβές που αποτελούν τα υποχρεωτικά κατώτατα όρια αποζημίωσης για τις μελέτες που συντάσσονται βάσει των προβλεπομένων στο Δεύτερο Βιβλίο προδιαγραφών. Το άρθρο 2 καθορίζει τις μεθόδους υπολογισμού της αμοιβής (Α) των μηχανικών, οι οποίες, κατά την παρ. 1 του ίδιου άρθρου είναι τέσσερις: α) σε ποσοστά επί τοις εκατό του προϋπολογισμού (Σ) των μελετώμενων έργων που υπολογίζονται βάσει τύπου, β) Κατά μονάδα έργου (πχ. χλμ. οδού, στρέμμα επιφανείας κλπ.) με βάση τιμές μονάδας, γ) Κατ' αποκοπή ή ανάλογα με το χρόνο απασχόλησης, δ) Κατ' άλλο ειδικό τρόπο που καθορίζεται στις επιμέρους διατάξεις του εν λόγω Π.Δ. Το ποσοστό του ανωτέρω στοιχείου α) της παρ. 1, που συνιστά την αμοιβή του μηχανικού, προκύπτει από τον τύπο $A = \beta/100 \times \Sigma \times \lambda'/\lambda$, ενώ στις υπόλοιπες τρεις περιπτώσεις που οι παρεχόμενες υπηρεσίες αμείβονται βάσει καθορισμένων τιμών μονάδας η αμοιβή προκύπτει από τον τύπο $A = \lambda \times T$. Κρίσιμο μέγεθος βάσει των ανωτέρω αποτελεί ο προϋπολογισμός (Σ), ο οποίος αντανάκλα το κόστος του έργου. Τα κονδύλια του προϋπολογισμού καθορίζονται σύμφωνα με τις ακριβείς ποσότητες που προέκυψαν ύστερα από αναλυτική προμέτρηση, με βάση τιμές μονάδας οικοδομικών εργασιών που υπολογίζονται βάσει των αναλύσεων τιμών εργασιών και των βασικών τιμών ημερομισθίων που ορίζονται από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων. Σε περίπτωση που για συγκεκριμένες εργασίες δεν έχουν ορισθεί από το αρμόδιο Υπουργείο αναλυτικές τιμές, τότε υπολογίζει ο μηχανικός την τιμή των εργασιών. Ο ως άνω υπολογιζόμενος προϋπολογισμός δαπάνης των κατ' είδος εργασιών ονομάζεται αναλυτικός προϋπολογισμός. Το ύψος του προϋπολογισμού, που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της αμοιβής των μηχανικών, είναι το ύψος του προϋπολογισμού του τελευταίου σταδίου εκπόνησης της μελέτης που του έχει ανατεθεί. Ειδικά για την έκδοση οικοδομικών αδειών για ιδιωτικά κτιριακά έργα, για την χορήγηση των οποίων προϋπόθεση συνιστά η προσκόμιση προϋπολογισμού και των σχετικών σημειωμάτων φόρων και εισφορών, το άρθρο 3 παρ. 6 προβλέπει ότι ο προϋπολογισμός εξάγεται, είτε βάσει της μεθόδου που προεκτέθηκε (αναλυτικός/ πραγματικός προϋπολογισμός), είτε βάσει συγκεκριμένων τιμών μονάδας επιφάνειας, που καθορίζονται με υπουργική απόφαση στη βάση του κόστους κατασκευής, όπως προκύπτει από τον αντικειμενικό προσδιορισμό της αξίας των ακινήτων (εκτιμητικός/ συμβατικός προϋπολογισμός). Οι εν λόγω τιμές μονάδας επιφάνειας, σε εκτέλεση της ανωτέρω διάταξης, καθορίστηκαν για πρώτη φορά το 1989 βάσει της ΥΑ. 78070/5724/1989 «Καθορισμός τιμών μονάδος επιφανείας οικοδομικών έργων», η οποία αντικαταστάθηκε από την ΥΑ. 81304/6083/1989. Οι αποφάσεις αυτές όρισαν κατ' αρχήν τρόπους υπολογισμού της «Τιμής Αφετηρίας» (Τ.Α.) και στο άρθρο 3 καθόρισαν συγκεκριμένες Τ.Α. ανά περιφερειακό διαμέρισμα. Βάσει των Υ.Α., η τιμή της μονάδας επιφάνειας ($\mu 2$) των κατοικιών θα ισούται με το γινόμενο της Τ.Α. και των συντελεστών επιφάνειας και ζώνης. Σύμφωνα δε με το άρθρο 4 παρ. 1, για τον υπολογισμό της τιμής μονάδας επιφάνειας οι ανωτέρω συντελεστές επιφάνειας και ζώνης δεν εφαρμόζονται επί

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

της Τ.Α. που καθορίσθηκε βάσει του άρθρου 3 για κάθε περιφερειακό διαμέρισμα, αλλά επί της Τ.Α. που είναι ενιαία για όλη την Ελληνική επικράτεια, (Ε.Τ.Α.) ανά μ2. Εξάλλου, ο προϋπολογισμός που εξάγεται βάσει των ανωτέρω Υ.Α. (εκτιμητικός/ συμβατικός προϋπολογισμός) ακολουθεί τις προδιαγραφές που ορίζονται στο Π.Δ. 696/1974, απλώς η κατάρτιση του δεν απαιτεί αναλυτική προμέτρηση και αναφορά τιμών αναλυτικού τιμολογίου, όπως η κατάρτιση αναλυτικού προϋπολογισμού κατά το άρθρο 3 παρ. 1 Π.Δ. 696/1974. Εξάλλου, βάσει του άρθρου 1 παρ. 6 των Υ.Α., για όσα είδη κτιρίων, εγκαταστάσεων ή εργασιών δεν αναφέρονται στην Υ.Α. συντάσσεται αναλυτικός προϋπολογισμός. Αναλυτικοί προϋπολογισμοί γίνονται δεκτοί και για τις περιπτώσεις κτιρίων που αναφέρονται στην Υ.Α. υπό την προϋπόθεση της διενέργειας αναλυτικής προμέτρησης και της εφαρμογής τιμών αναλυτικού τιμολογίου. Κατά δε το άρθρο 1 παρ. 11 του ίδιου Π.Δ., «Οι τιμές αφετηρίας για κάθε περιφερειακό διαμέρισμα της χώρας ανακοινώνονται τον Ιανουάριο κάθε χρόνου και ισχύουν για ένα χρόνο από την ημερομηνία ανακοινώσεως τους. Η ανακοίνωση γίνεται με πράξη του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων που εκδίδεται μετά από γνώμη του ΤΕΕ και δημοσιεύεται στο Ενημερωτικό Δελτίο του ΤΕΕ. Ο υπολογισμός των τιμών αφετηρίας γίνεται με βάση τους πίνακες τιμών του Υπουργείου Οικονομικών όπως είχαν διαμορφωθεί μέχρι 31 Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους.» Αντί, όμως, της εκδόσεως κάθε έτος νέων Τ.Α. και νέας Ε.Τ.Α. κατά τα προβλεπόμενα στην ανωτέρω διάταξη, εκδόθηκα σωρεία Υ.Α. οι οποίες απλώς παρέτειναν την ισχύ της Υ.Α. 81304/6083/1989, διατηρώντας τις Τ.Α., και κατ' επέκταση την Ε.Τ.Α., στα ίδια επίπεδα με αυτά που υιοθετήθηκαν για πρώτη φορά το έτος 1989. (Ενδεικτικώς αναφέρεται ότι η ισχύς της ανωτέρω Υ.Α. παρατάθηκε μέχρι τις 28.2.1991 με την Υ.Α. 26037/1991, μεσολάβησε η έκδοση πολλών αποφάσεων ακόμη, ενώ με την Υ.Α. 62084/2002 παρατάθηκε η ισχύς της ίδιας ως άνω αποφάσεως μέχρι τις 31.12.2002). Κατόπιν τούτων, το ΤΕΕ, με την από 5-5-1999 αίτηση του ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ζήτησε να ακυρωθεί η παράλειψη του ως άνω Υπουργού να εκδώσει απόφαση περί προσδιορισμού της προβλεπόμενης ανωτέρω Τ.Α., κατά το άρθρο 1 παρ. 11 της Υ.Α. 78070/5724/1989, όπως τροποποιήθηκε από την Υ.Α. 81304/6083/1989. Επί της αιτήσεως αυτής εκδόθηκε η 2506/2000 απόφαση, με την οποία κρίθηκε ότι η διάταξη του άρθρου 3 παρ. 6 του Π.Δ. 696/1974, όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 του Π.Δ. 515/1989, κατά το μέρος που επιτρέπει τον καθορισμό με υπουργική απόφαση τιμών μονάδος επί τη βάση του αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων καθώς και άλλων, μη προσδιοριζόμενων, παραγόντων, συνιστά ανεπίτρεπτη υπεξουσιοδότηση και, συνεπώς, η διάταξη αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει νόμιμο έρεισμα της υπουργικής αποφάσεως 81304/6083/6.12.1989 και, ως εκ τούτου, η απόφαση αυτή δεν ήταν νόμιμη, ελλείπει νομίμου ερείσματος, και δεν υποχρέωνε τον Υπουργό σε καμία σχετική ενέργεια. Επί του εν λόγω θέματος εκδόθηκε και η με 2507/2000 απόφαση του ΣτΕ, κατόπιν ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως από τον Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών (Σ.Α.Δ.Α.Σ.) κατά της Υ.Α. 80461/24.1.2000, με την οποία παρατάθηκε η ισχύς της Υ.Α. 81304/6083/1989 μέχρι τις 30.6.2000. Ακολούθησε το 24/10/9-10-2006 Ενημερωτικό Δελτίο του ΤΕΕ, στο οποίο διευκρινίζεται ότι σύμφωνα με τις ανωτέρω αποφάσεις του ΣτΕ, όλες οι υπουργικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί βάσει της αντισυνταγματικής -κατά τα προεκτεθέντα- εξουσιοδοτήσεως είναι άκυρες και, επομένως, ο μόνος νόμιμος τρόπος υπολογισμού των αμοιβών είναι ο βασιζόμενος σε αναλυτικό προϋπολογισμό. Παρά ταύτα, σύμφωνα με την προσβαλλόμενη απόφαση της Επιτροπής, ο προϋπολογισμός για την έκδοση οικοδομικών αδειών από τις αρμόδιες υπηρεσίες εξακολουθούσε να υπολογίζεται και βάσει της μεθόδου του εκτιμητικού/ συμβατικού προϋπολογισμού, ήτοι με βάση την Ε.Τ.Α. ύψους 44 ευρώ. Σύμφωνα με την προσβαλλόμενη απόφαση, η συνέχιση της ίδιας πρακτικής εμφανίζεται, μεταξύ άλλων, και από την 28.7.2006 επιστολή του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε.,

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

στην οποία αναφέρονται τα εξής: «Με την πρώτη εφαρμογή της υπ' αριθμ. 81304/8083/6-12-1989 Υπουργικής απόφασης καθορίστηκε Ενιαία Τιμή Αφετηρίας (Ε.Τ.Α.)=15.000 δρχ (ή 44 Ευρώ) βάσει της οποίας εξάγεται ο προϋπολογισμός κάθε έργου... Με τη συνεχή παράταση ισχύος της πρώτης εφαρμογής της Απόφασης παγιώθηκε κατ' ουσίαν η αρχική τιμή της Ε.Τ.Α.... Διευκρινίζεται ότι η αύξηση αμοιβών επέρχεται μέχρι σήμερα μόνο από την αναπροσαρμογή του συντελεστή λ, ενώ ο προϋπολογισμός διατηρείται σταθερός».

12. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, από τα έγγραφα της δικογραφίας, μεταξύ των οποίων η 4716/26-7-2010 εισηγητική έκθεση, προέκυψαν τα εξής: Στις 27.2.2007, ο {.....}, πτυχιούχος ηλεκτρολόγος μηχανικός Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, κάτοικος {.....}, κατέθεσε στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού αναφορά κατά του προσφεύγοντος ΤΕΕ, διαμαρτυρόμενος ότι το τελευταίο νοθεύει τον ανταγωνισμό, «απειλώντας να τοποθετεί σε εκκρεμότητα μελέτες ιδιωτικών έργων, όταν η τιμολόγηση για τη σύνταξη της μελέτης είναι μικρότερη από την προκύπτουσα βάσει του Π.Δ. 696/1974». Στις 24.4.2007, ο {.....}, έμπορος, κάτοικος {.....}, υπέβαλε στην Επιτροπή Ανταγωνισμού καταγγελία σχετικά με τον καθορισμό, εκ μέρους του προσφεύγοντος κατώτατων αμοιβών των μηχανικών, οι οποίες ισχύουν και για τους πτυχιούχους μηχανικούς Τεχνολογικής Εκπαίδευσης παρόλο ότι δεν είναι μέλη του. Ειδικότερα, κατήγγειλε ότι ανέθεσε στον {.....}, πτυχιούχο πολιτικό μηχανικό δομικών έργων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, κάτοικο {.....}, να συντάξει τη μελέτη και να επιβλέψει την ανέγερση καταστήματος στο {.....} αλλά η αμοιβή που του ζήτησε αυτός του φάνηκε υπερβολική, όμως η αρμόδια Πολεοδομία δεν δεχόταν να εκδώσει οικοδομική άδεια, αν ο υπολογισμός της αμοιβής γινόταν με διαφορετικό τρόπο. Στις 28.6.2007, ο προαναφερόμενος μηχανικός κατέθεσε, επίσης, καταγγελία κατά του προσφεύγοντος, με την οποία επιβεβαίωσε το ανωτέρω περιστατικό και ζήτησε από την Επιτροπή Ανταγωνισμού να αναγκάσει το προσφεύγον να σταματήσει να παρεμβαίνει α) στη διαμόρφωση των κατωτάτων ορίων των αμοιβών των μελών του κατά τρόπο αυθαίρετο, εκτός ορίων της σχετικής νομοθεσίας και με παράνομες αναπροσαρμογές και β) στην ελευθερία/ ανταγωνισμού των πτυχιούχων μηχανικών ΤΕ, εντάσσοντας τους «δια της βίας» στο υφιστάμενο πλαίσιο εκπονήσεως μελετών, αφού, εάν δεν προσχωρήσουν στο εν λόγω πλαίσιο, το Επιμελητήριο δεν συμπράττει στην έκδοση βεβαίωσης καταβολής αμοιβής από την Εθνική Τράπεζα, η οποία είναι απαραίτητη για την έκδοση της άδειας από την Πολεοδομία. Επίσης, συνυπέβαλε έγγραφο με δύο παραδείγματα υπολογισμού της αμοιβής του επί διαφορετικού συνολικού προϋπολογισμού, το μεν πρώτο σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ. 515/1989, βάσει του οποίου προέκυψε αμοιβή 4.990,09 ευρώ (επί συνολικού προϋπολογισμού 6.104,88 ευρώ, το δε δεύτερο σύμφωνα με τη μέθοδο υπολογισμού του ΤΕΕ, , βάσει του οποίου προέκυψε αμοιβή 10.054,30 ευρώ (επί συνολικού προϋπολογισμού 16.843,32 ευρώ). Υπέρ της αποδοχής των ανωτέρω καταγγελιών, κατέθεσε στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού παρέμβαση η Επιστημονική Ένωση Τεχνολογικής Εκπαίδευσης Μηχανικών (Ε.Ε.Τ.Ε.Μ.), ισχυριζόμενη ότι εφόσον οι πτυχιούχοι μηχανικοί Τεχνολογικής Εκπαίδευσης δεν είναι μέλη του ΤΕΕ και η σχετική με τις αμοιβές νομοθεσία, ήτοι το Β.Δ. της 30/31.5.1956 «Περί κανονισμού του τρόπου καταβολής της αμοιβής των Μηχανικών εν γένει», δεν τους αναφέρει ρητώς, θα έπρεπε να τιμολογούν τις υπηρεσίες τους με το νομίμως καθορισμένο ισχύον πλαίσιο ελάχιστων αμοιβών και όχι με αυτό που χρησιμοποιούν τα μέλη του ΤΕΕ με πρωτοβουλία του τελευταίου και το οποίο είναι σχεδόν διπλάσιο. Κατά την Ε.Ε.Τ.Ε.Μ., το προσφεύγον διαχειρίζεται τον τρόπο οργάνωσης και υπολογισμού των ελάχιστων ορίων των αμοιβών των μελών του και έχει προνομιακά τον έλεγχο της διαδικασίας κατάθεσης τους στην Εθνική Τράπεζα, υποχρεώνοντας τα να καταθέσουν συγκεκριμένο χρηματικό ποσό επί της αμοιβής τους υπέρ αυτού και αντίστοιχο ποσό υπέρ του ασφαλιστικού τους φορέα. Σε

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

αυτό το καθεστώς αναγκάζονται να υπάγονται και οι πτυχιούχοι μηχανικοί Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, υφιστάμενοι και τις αυξήσεις των κατώτατων ορίων των αμοιβών, στις οποίες προβαίνει περιοδικά το ΤΕΕ, με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται ακόμη περισσότερο το ήδη βεβαρημένο κόστος της ιδιωτικής κατασκευής. Για την εξέταση των καταγγελιών και τον έλεγχο ενδεχόμενης διάπραξης παραβάσεων από το προσφεύγον, η ως άνω Διεύθυνση έστειλε ερωτηματολόγια στο τελευταίο για την παροχή εκ μέρους του διευκρινιστικών στοιχείων σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία του, καθώς και την ακριβή διαδικασία υπολογισμού των αμοιβών των μηχανικών για τη μελέτη και επίβλεψη ιδιωτικών έργων. Επί των εν λόγω ερωτηματολογίων, το προσφεύγον, πέραν των απαντητικών επιστολών του, γνωστοποίησε στη Γ.Δ.Α. σύμφωνα με το άρθρο 21 Ν. 703/1977, τις Α6/Σ42/23-10-2006 και Α22/Σ46/13-12-2007 πράξεις της Διοικούσας Επιτροπής του, οι οποίες καθορίζουν το ελάχιστο τεκμαιρόμενο κόστος κατασκευής ανά μ2 στα ιδιωτικά κτιριακά έργα, για τα οποία ο προσδιορισμός της αμοιβής των μηχανικών μελών του ΤΕΕ, καθώς και όλων όσοι ασκούν σύμφωνα με το νόμο το έργο αυτό εν όλω ή εν μέρει, γίνεται με βάση τον προϋπολογισμό του έργου. Κατόπιν των καταγγελιών αυτών και ενόψει των εξελίξεων που επέφεραν οι προαναφερόμενες αποφάσεις του ΣΤΕ, η Επιτροπή Ανταγωνισμού εξέτασε εάν οι εν λόγω αποφάσεις είναι σύμφωνες προς τις διατάξεις των άρθρων 1 του Ν.703/1977 και 101 της ΣΛΕΕ.

13. Επειδή, με την πρώτη ως άνω απόφαση (Α6/Σ42/23-10-2006) της Διοικούσας Επιτροπής του προσφεύγοντος, ορίσθηκε ότι το ελάχιστο κόστος κατασκευής έργων για τον υπολογισμό της αμοιβής των μηχανικών δεν πρέπει να είναι μικρότερο των 105 ευρώ ανά μ2, ενώ με τη δεύτερη απόφαση (Α22/Σ46/13-12-2007) το ελάχιστο κόστος αναπροσαρμόσθηκε από 20.2.2008 σε 110 ευρώ ανά μ2. Ακολούθως, με την Γ50/Σ3/2009 απόφαση της ίδιας Επιτροπής, το ανωτέρω όριο αναπροσαρμόσθηκε, από 1.3.2009, σε 115 ευρώ ανά μ2, ενώ, με μεταγενέστερη απόφαση, αναπροσαρμόσθηκε εκ νέου από 1.3.2010, σε 118 ευρώ ανά μ2. Σε σχετική δε ανακοίνωση που εμφανίζεται στην ιστοσελίδα του ΤΕΕ αναφέρονται τα εξής, σύμφωνα με την οικεία εισήγηση και την προσβαλλόμενη απόφαση της καθείς: «Όπως έχει ήδη ανακοινωθεί από το Δεκέμβριο του 2007, με απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής του ΤΕΕ, το ελάχιστο κόστος κατασκευής έργων αναπροσαρμόζεται σε 110 ευρώ ανά μ2 από 20.2.2008. Έχοντας υπόψη ότι από την ημερομηνία αυτή, δεν θα γίνονται δεκτά από το σύστημα αμοιβών αρχεία τα οποία θα έχουν ως ελάχιστο κόστος τα 115 ευρώ/τμ, σας ενημερώνουμε ότι θα πρέπει να αλλάξετε στα προγράμματα σας την παραπάνω τιμή, σύμφωνα με τις οδηγίες της εταιρείας του λογισμικού που χρησιμοποιείτε». Σύμφωνα με το 14-2-2007 Δελτίο Τύπου του προσφεύγοντος, το νέο ηλεκτρονικό σύστημα υπολογισμού και εξασφάλισης των ελάχιστων ορίων των αμοιβών των μηχανικών για τη μελέτη και επίβλεψη των ιδιωτικών έργων άρχισε να εφαρμόζεται από τις 20.2.2007, αφού προηγουμένως το προσφεύγον είχε προβεί στη δημιουργία σχετικού μηχανογραφικού συστήματος, το οποίο ήταν διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του. Μετά την ανωτέρω ημερομηνία, καμία πληρωμή στην Εθνική Τράπεζα δεν γίνεται δεκτή εάν δεν συνοδεύεται από τον «κωδικό πληρωμής» που παράγει αυτόματα το λογισμικό του ΤΕΕ. Όπως επισημαίνεται σε Ενημερωτικά Δελτία του προσφεύγοντος, η υλοποίηση του νέου συστήματος ισοδυναμεί, στην πράξη, με την έναρξη της εφαρμογής του Β.Δ. της 30/31.5.1956, όσον αφορά στον υπολογισμό των αμοιβών των μηχανικών με βάση τους προϋπολογισμούς, των έργων, ιδίως μετά την ακύρωση από το ΣΤΕ της Υ.Α. 81304/6083/1989. Ειδικότερα, στο 2416/20.11.2006 Ενημερωτικό Δελτίο (άρθρο με τίτλο «Αύξηση Αμοιβών των Μηχανικών και Εκσυγχρονισμός των Πολεοδομιών, μέσω Νέας Τεχνολογίας») αναφέρεται ότι: «το ΤΕΕ είναι λοιπόν σε θέση, με όχημα τη νέα τεχνολογία, να εφαρμόσει την κείμενη νομοθεσία, βάσει του Προεδρικού Διατάγματος του 1956, που προσδιορίζει τον τρόπο καθορισμού των αμοιβών μελετών και επιβλέψεων των μηχανικών, σύμφωνα με τους αναλυτικούς

προϋπολογισμούς των έργων. Μια διαδικασία που ασφαλώς ίσχυε όλα αυτά τα χρόνια, αλλά μέχρι τώρα το ΤΕΕ δεν διέθετε την υλικοτεχνική υποδομή και το προσωπικό, για να την εφαρμόσει». Στο ίδιο Ενημερωτικό Δελτίο (άρθρο με τίτλο «Οι αμοιβές των μηχανικών»), αναφέρονται, επίσης, τα εξής: «Η απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής προβλέπει την ενεργοποίηση του Β.Δ. 30/31.5.1956, βάσει του οποίου το ΤΕΕ "συντάσσει τον οριστικόν πίνακα αμοιβής δι' ας περιπτώσεις αυτή δεν καθορίζεται υπό αρμοδίας Κρατικής Υπηρεσίας". Κατά το διάταγμα, "η αμοιβή προσδιορίζεται με τη γνωστοποίηση της μελέτης και τα εκ ταύτης προκύπτοντα στοιχεία ΤΕΕ". Στην πράξη, για την περίπτωση των οικοδομών (το Β.Δ. και η απόφαση της Δ.Ε. αναφέρονται στο σύνολο των μελετών), κάθε μηχανικός θα αποστέλλει στο ΤΕΕ τον προϋπολογισμό που καταρτίζει και μετά από άμεσο έλεγχο, αυτόματα, εφόσον η τιμή αφετηρίας δεν είναι χαμηλότερη των 105 ευρώ, θα λαμβάνει τη βεβαίωση που καταθέτει στην Τράπεζα και στο Πολεοδομικό Γραφείο». Επίσης, το 2390/8.5.2006 Ενημερωτικό Δελτίο του προσφεύγοντος (άρθρο με τίτλο «Μηχανογραφικά και Αυτοματοποιημένα ο Προσδιορισμός της Αμοιβής Μηχανικού, από το Νοέμβριο με ευθύνη του ΤΕΕ»), διαλαμβάνει ότι: «Με το σύστημα αποκαθίσταται η εφαρμογή ενός σύνομου τρόπου προσδιορισμού των αμοιβών (που παραμένουν καθηλωμένες από το 1989), σύμφωνα με το σκεπτικό και τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας που ακύρωσε την Υπουργική Απόφαση 81304/6083/6-12-1989). Στο ίδιο Ενημερωτικό Δελτίο δημοσιεύεται επιστολή του Προέδρου του ΤΕΕ, προς τους αρμόδιους Υπουργούς, στην οποία αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: «Επισημαίνουμε ότι η παραπάνω διαδικασία θα επιφέρει αύξηση των κατώτατων ορίων αμοιβών μελετών και επιβλέψεων, καθώς σήμερα πολλοί μελετητές προσδιορίζουν το προϋπολογιστικό κόστος με τον συμβατικό τρόπο που ορίζει η υπ" αρ. 81304/6083/6.12.1989 (ΦΕΚ 896/Β) Υπουργική Απόφαση, η οποία με τις αποφάσεις αρ. 2506/2000 και 2507/2000 του ΣτΕ έχει κριθεί παράνομη». Επί πλέον, στο ίδιο ως άνω άρθρο με τον τίτλο «Αύξηση Αμοιβών των Μηχανικών και Εκσυγχρονισμός των Πολεοδομιών, μέσω Νέας Τεχνολογίας», το οποίο, όπως προελέχθη, περιλαμβάνεται στο 2416/20.11.2006 Ενημερωτικό Δελτίο, αναφέρεται ότι, μέσω του νέου συστήματος, το ΤΕΕ γίνεται εγγυητής της ποιότητας των κατασκευών και των αμοιβών των μηχανικών για τις μελέτες και επιβλέψεις των ιδιωτικών έργων, που αυξάνονται μετά από «πάγωμα» 17 ετών και ότι: «Στην προτεραιότητα των νέων δραστηριοτήτων είναι ο τομέας των αμοιβών των μηχανικών, μέσω ηλεκτρονικού συστήματος ελέγχου, τη χρηματοδότηση και εφαρμογή του οποίου εξασφάλισε το ΤΕΕ από το πρόγραμμα της "Κοινωνίας της Πληροφορίας". Η εφαρμογή του νέου συστήματος από την 1η Φεβρουαρίου 2007 συνδυάζεται με την αναπροσαρμογή των αμοιβών των διπλωματούχων μηχανικών για τις μελέτες και επιβλέψεις των ιδιωτικών έργων, κατά 87% (μέσος όρος) και κυρίως με την αρχή μίας πορείας σύνδεσης των προϋπολογισμών των έργων και των αμοιβών των μηχανικών, με το πραγματικό κόστος της κατασκευής, το οποίο από τη νέα αναπροσαρμογή των αμοιβών μελετών και επιβλέψεων αυξάνεται μόλις κατά 1,65 έως 2,49% μαθηματικά, στην πράξη εκτιμάται ότι θα οδηγηθεί σε απόλυτη μείωση.... Υπό κανονικές συνθήκες, λοιπόν, η αύξηση των αμοιβών των μηχανικών θα ήταν τριπλάσια από αυτή, σε ποσοστό 87%, που προτείνει και θα εφαρμόσει το ΤΕΕ. Ωστόσο, όπως τόνισε ο Πρόεδρος του ΤΕΕ κ. ...., το ΤΕΕ επέλεξε να θέσει τις βάσεις μίας νέας θεσμικής και τεχνολογικής παρέμβασης, με στόχο τον έλεγχο και την εξυγίανση του συστήματος υπολογισμού των αμοιβών των μηχανικών και να μην είναι ραγδαία η προσαρμογή στην πραγματικότητα και αυτόματη η κάλυψη του 17ετούς παγώματος των αμοιβών

των μηχανικών, ώστε να αποφευχθούν μεγάλες αυξήσεις στο κόστος της οικοδομής και κατοικίας και τυχόν παρενέργειες ύφεσης στην κατασκευαστική δραστηριότητα και στην αγορά ακινήτων. [. . .]. Το ποσό των 105 ευρώ αντιστοιχεί σε ένα "κατώτατο όριο" διασφάλισης της αμοιβής του μηχανικού και αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι είναι στο 1/3 της χαμηλότερης ισχύουσας τιμής ζώνης, περιοχών της χώρας, του συστήματος αντικειμενικών αξιών των ακινήτων του Υπουργείου Οικονομίας. [. . .]. Με την εφαρμογή του νέου συστήματος οι αμοιβές των μηχανικών δεν θα μένουν πλέον "παγωμένες", είπε ο {....., αλλά θα ακολουθούν κάθε χρόνο μια λογική αναπροσαρμογή, στο πλαίσιο των ετήσιων αυξήσεων που προβλέπονται για όλους τους εργαζομένους, αναφέροντας ως παράδειγμα ότι "τα 105 ευρώ μπορεί να γίνουν 110 ευρώ του χρόνου"». Στη συνέχεια του άρθρου παρουσιάζονται τρεις πίνακες, με τίτλους «Αμοιβή μελέτης σήμερα για Ε.Τ.Α. 44 ευρώ και Ε.Τ.Α. 105 ευρώ», «Αμοιβή επίβλεψης σήμερα για Ε.Τ.Α. 44 ευρώ και Ε.Τ.Α. 105 ευρώ» και «Σύνολο αμοιβής σήμερα για Ε.Τ.Α. 44 ευρώ και Ε.Τ.Α. 105 ευρώ». Στους πίνακες αυτούς, οι οποίοι επισυνάπτονται στο Παράρτημα της προσβαλλόμενης πράξεως, υπολογίζονται το κόστος κατασκευής, η αμοιβή μελέτης και το ποσοστό συμμετοχής της αμοιβής στο κόστος κατασκευής, για δύο είδη κτιρίων (πολυκατοικία 1.450 μ² και μικρό κτίριο 120 μ²) και για Ε.Τ.Α. 44 ευρώ και 105 ευρώ, η οποία αντιστοιχεί στο ελάχιστο τεκμαιρόμενο κόστος κατασκευής ανά μ² που τέθηκε με την πρώτη ως άνω απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής του προσφεύγοντος, για τις τρεις περιπτώσεις (αμοιβής μελέτης, αμοιβής επίβλεψης και συνόλου αμοιβής), αντιστοίχως. Σύμφωνα με την εισήγηση και την προσβαλλόμενη πράξη, από τα στοιχεία των πινάκων προκύπτει ότι η μεταβολή της Ε.Τ.Α. από 44 ευρώ σε 105 ευρώ ανά μ² επιφέρει αύξηση του συνόλου της αμοιβής (μελέτης και επίβλεψης) κατά 91,68%, στην περίπτωση της πολυκατοικίας των 1.450 μ² και κατά 85,88%, στην περίπτωση του μικρού κτιρίου των 120 μ². Στο προαναφερθέν άρθρο με τίτλο «Οι αμοιβές των μηχανικών», παρατίθενται μια σειρά ερωτήσεων και απαντήσεων, σχετικά με την επιλογή του χρόνου και του τρόπου υλοποίησης του νέου συστήματος. Μεταξύ άλλων, αναφέρονται τα εξής: «Κατ' αρχήν, γιατί τώρα όχι πριν μερικά χρόνια; Γιατί, με χρόνο αφετηρίας την απόφαση του ΣτΕ, που έκρινε μη σύννομο το συμβατικό προϋπολογισμό, χρειαζόταν η κατάλληλη υποδομή, κάτι που έγινε σε αυτό το διάστημα με χρηματοδότηση από πρόγραμμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Και γιατί θα έπρεπε να διασφαλισθεί η συναίνεση ώστε να μην επαναληφθούν τα φαινόμενα και οι εξ αυτών συνέπειες του 1989. Γιατί και πάλι μια συμβατική τιμή και γιατί η συγκεκριμένη από την οποία προκύπτει αύξηση αμοιβών κατά 85-90%; Το ΤΕΕ δεν υπεισέρχεται και δεν έχει σχετική εξουσιοδότηση, στον υπολογισμό των προϋπολογισμών, που είναι αποκλειστική ευθύνη του μελετητή. Η συμβατική τιμή είναι το όριο, κάτω του οποίου το ΤΕΕ θα καλεί με βάση διατάξεις του ελληνικού και κοινοτικού δικαίου και την απόφαση του ΣτΕ τον μελετητή να αιτιολογήσει τη χρήση τιμής μονάδας εμφανώς, κατ' αρχήν, ανυπόστατης. Η κοινωνική ευαισθησία του ΤΕΕ και του συνόλου των μηχανικών, δεν επέτρεπε να εκτιναχθούν οι κατώτατες αμοιβές "εν μια νυκτί", μετά, μάλιστα, από 17 χρόνια "παγώματος". [. . .] Η εύλογη προσαρμογή τα επόμενα χρόνια είναι στόχος και δέσμευση για τις επόμενες διοικήσεις του ΤΕΕ. Όπως άμεσος στόχος τέθηκε όλοι οι συντελεστές που προσδιορίζουν αμοιβές, φόρους, κρατήσεις να εξαρτώνται (και ανάλογα να προσαρμοστούν) από έναν προϋπολογισμό, του πραγματικού κόστους και από μία δαπάνη, την πραγματοποιηθείσα [...]». Περαιτέρω, από το «Εγχειρίδιο Χρήσης του Συστήματος Υποβολής Στοιχείων και Υπολογισμού Αμοιβών Μηχανικών» προέκυψε ότι βασική επιδίωξη του Συστήματος είναι ο άμεσος υπολογισμός κάθε αιτήματος και η σταδιακή ολοκλήρωση με άλλα συστήματα, όπως της ηλεκτρονικής τραπεζικής είσπραξης της αμοιβής ή της διαχείρισης της ροής εργασίας στο Δημόσιο Τομέα - Πολεοδομίες. Η εισαγωγή των δεδομένων των έργων μπορεί να γίνει από ειδικά διαμορφωμένες ιστοσελίδες του προσφεύγοντος. Ο μηχανικός, για τον

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

υπολογισμό της αμοιβής του, πρέπει να υποβάλει ηλεκτρονικά στο ΤΕΕ το σύνολο των απαιτούμενων στοιχείων (συνολικό προϋπολογισμό, τμήμα αυτού ανά επιμέρους μελέτη, δήλωση ανάθεσης και ανάληψης των μελετών ή υπογραφέν συμφωνητικό, στοιχεία εργοδότη, έργου, εμπλεκόμενου μηχανικού/μηχανικών, τεχνική περιγραφή έργου). Ακολούθως, το προσφεύγον, πριν από τη διαδικασία υπολογισμού της αμοιβής του μελετητή, συγκρίνει το ύψος του συνταχθέντος από αυτόν προϋπολογισμού με το κατώτατο όριο που έχει ορισθεί από το ίδιο. Εάν ο προϋπολογισμός υπολείπεται του ορίου αυτού, τότε ο μηχανικός οφείλει να αιτιολογήσει το ύψος του προϋπολογισμού στα αρμόδια όργανα του προσφεύγοντος, διότι σε διαφορετική περίπτωση το τελευταίο δεν προχωρεί στον υπολογισμό της αμοιβής. Ειδικότερα, όπως ορίζεται στο ίδιο ως άνω Εγχειρίδιο, πριν το στάδιο υπολογισμού της αμοιβής του μηχανικού από το Επιμελητήριο, κάθε έργο υφίσταται μια σειρά ελέγχων (έλεγχος πληρότητας δεδομένων, έλεγχος της ομάδας έργου, έλεγχος των υπεύθυνων δηλώσεων κ.λπ.) και στο τέλος, πραγματοποιείται έλεγχος του ελάχιστου προϋπολογισμού και σε περίπτωση που ο συνολικός προϋπολογισμός ή ο προϋπολογισμός μιας επί μέρους εργασίας υπολείπεται αυτού που το προσφεύγον θεωρεί ως ελάχιστο όριο μιας ασφαλούς κατασκευής, τότε το έργο κρατείται σε εκκρεμότητα και απαιτείται η συνεννόηση με το Επιμελητήριο. Σε περίπτωση που ο εμπλεκόμενος επιθυμεί να συνεχίσει, το έργο υποβάλλεται κανονικά, αλλά απαιτείται επικοινωνία με το προσφεύγον, για να αιτιολογηθεί η διαφορά και να προχωρήσει ο υπολογισμός. Μετά τον επιτυχή έλεγχο του έργου, το λογισμικό του ΤΕΕ εκτελεί τον υπολογισμό της αμοιβής, σύμφωνα με τα στοιχεία του έργου. Το τελευταίο ενώπιον της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού ισχυρίσθηκε ότι η διαδικασία αυτή δεν αποκλείει τη δυνατότητα υπολογισμού αμοιβής με βάση χαμηλότερο κόστος από το κατώτατο ορισθέν, εφόσον αυτό αιτιολογηθεί επαρκώς από το μηχανικό και ότι, σε αρκετές περιπτώσεις, η αρμόδια Υπηρεσία έχει προβεί στον υπολογισμό της αμοιβής του μηχανικού με βάση κόστος χαμηλότερο των 105 ευρώ ανά μ², αφού παρασχέθηκαν οι κατάλληλες διευκρινίσεις από τον αιτούντα μηχανικό. Κατόπιν αιτήματος της ως άνω Διεύθυνσης για την προσκόμιση παραδειγμάτων τέτοιων έργων, το ΤΕΕ προσκόμισε μόνο δύο περιπτώσεις που αφορούσαν σε κτιριακά έργα πισίνας, για τα οποία προέβη σε υπολογισμό της αμοιβής, παρόλο που το κόστος ήταν χαμηλότερο των 105 ευρώ ανά μ², μετά από πλήρη αιτιολόγηση από το μηχανικό, ενώ επεσήμανε ότι σε καμία άλλη περίπτωση δεν υποβλήθηκε αίτημα για τον υπολογισμό της αμοιβής με προϋπολογισμό κάτω του εν λόγω ποσού.

14. Επειδή, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έλαβε υπόψη της ότι οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις (όπως εκείνες του Π.Δ.696/1974), με τις οποίες θεσπίζεται κατώτατη υποχρεωτική αμοιβή για τις προαναφερόμενες υπηρεσίες, επιφέρουν μεν περιορισμούς στον ανταγωνισμό, δεδομένου, όμως, ότι συνιστούν κρατική παρέμβαση (εθνικά μέτρα), εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής τόσο του άρθρου 1 του Ν. 703/1977, που εφαρμόζεται σε συμφωνίες ή αποφάσεις ή εναρμονισμένες πρακτικές επιχειρήσεων και όχι σε ρυθμίσεις κρατών, όσο και των διατάξεων του άρθρου 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) είτε αυτοτελώς εφαρμοζομένου είτε σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 3 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ). Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή δεν αξιολόγησε τα κρατικά μέτρα, αλλά μόνον τις ανωτέρω αποφάσεις της Διοικούσας Επιτροπής του προσφεύγοντος. Προς τούτο, έλαβε υπόψη της, κατ' αρχάς, ότι οι αποφάσεις αυτές εφαρμόζονται -κατά τα προεκτεθέντα- σε όλα τα μέλη του ΤΕΕ, καθώς και σε όλους όσοι παρέχουν υπηρεσίες μηχανικού εν όλω ή εν μέρει, στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας, καθώς οι συνθήκες παροχής των εν λόγω υπηρεσιών δεν διαφοροποιούνται μεταξύ των νομών της χώρας, αφορούν στο σύνολο των ιδιωτικών κτιριακών έργων για τα οποία απαιτείται η έκδοση οικοδομικής άδειας και επηρεάζουν την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας όχι μόνον των μηχανικών-μελών

του ΤΕΕ, αλλά όλων των επαγγελματιών που προσφέρουν αντίστοιχες υπηρεσίες στην ελληνική επικράτεια. Με τα δεδομένα αυτά, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εν λόγω αποφάσεις μπορούν, ως εκ της φύσεως τους, να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ. Περαιτέρω, η Επιτροπή έκρινε ότι οι μηχανικοί αποτελούν «επιχειρήσεις», κατά την έννοια των άρθρων 1 του Ν.703/1977 και 101 ΣΛΕΕ, διότι ασκούν οικονομική δραστηριότητα, αφού λαμβάνουν αμοιβή για τις υπηρεσίες που παρέχουν στους πελάτες τους, έναντι των οποίων υπέχουν ιδιαίτερη ευθύνη για την επάρκεια και την ακεραιότητα τους κατά την άσκηση του επαγγέλματος τους. Ομοίως, έκρινε ότι το προσφεύγον Επιμελητήριο συνιστά «ένωση επιχειρήσεων» κατά την έννοια των ίδιων ως άνω διατάξεων,

καθόσον αποτελεί -κατά τα προεκτεθέντα- την επαγγελματική οργάνωση των διπλωματούχων μηχανικών και πολυτεχνικών σχολών της χώρας και των ισοτίμων σχολών του εξωτερικού και χορηγεί τη σχετική άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, επί πλέον δε, βάσει του Β.Δ. της 30/31.5.1956, είναι αρμόδιο για τον υπολογισμό των αμοιβών των μηχανικών και την καταβολή σε αυτούς της αμοιβής που τους αναλογεί. Η αρμοδιότητα αυτή είναι, κατά την Επιτροπή, διαχειριστικής φύσεως, καθώς συνίσταται απλώς στη διενέργεια των απαιτούμενων μαθηματικών πράξεων βάσει των υποβληθέντων από τους μηχανικούς στοιχείων και της κείμενης νομοθεσίας περί καθορισμού των αμοιβών των μηχανικών, δεν συμπεριλαμβάνει δε και την εξουσία καθορισμού της αμοιβής των μηχανικών, αρμοδιότητα που ασκείται από το ίδιο το κράτος και δεν έχει εκχωρηθεί στο προσφεύγον. Ενόψει τούτων, κατά την κρίση της Επιτροπής, οι αποφάσεις της Διοικούσας Επιτροπής αυτού περί καθορισμού του ελάχιστου κόστους κατασκευής έργων, ως αποτελούσες άμεση ρύθμιση συγκεκριμένης συμπεριφοράς των μελών του - μηχανικών κατά την παροχή των υπηρεσιών τους, δεν καλύπτονται από το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του προσφεύγοντος, όπως αυτό περιγράφεται τόσο στο προαναφερόμενο Β.Δ. της 30/31.5.1956 όσο και στο Π.Δ. της 27.11/14.12.1926, αφού σε κανένα από τα νομοθετήματα αυτά δεν προβλέπεται ότι το προσφεύγον έχει τέτοια εξουσία ούτε -άλλωστε- διαθέτει εξουσιοδότηση προς τούτο. Η Επιτροπή, αφού απέρριψε τους περί του αντιθέτου ισχυρισμούς του προσφεύγοντος, καθώς και εκείνους περί της φύσεως των κρίσιμων αποφάσεων του α) ως διοικητικών πράξεων, καλυπτομένων από το τεκμήριο νομιμότητας και μη υποκειμένων στον έλεγχο της Επιτροπής Ανταγωνισμού και β) ως απλών συστάσεων μη δεσμευτικού χαρακτήρα, αποφάνθηκε ότι οι αποφάσεις αυτές συνιστούν αποφάσεις «ένωσης επιχειρήσεων», που περιορίζουν εξ αντικειμένου τον ανταγωνισμό, κατά τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 και 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, καθώς αποτυπώνουν τη βούληση του προσφεύγοντος να καθορίσουν τη συμπεριφορά των μελών του κατά την άσκηση της οικονομικής τρ.μς δραστηριότητας, αφού οδήγησαν εν τοις πράγμασι στην αύξηση της ,-Ε'.Τ.Α., με συνέπεια την αύξηση των αμοιβών των μηχανικών. Ομοίως, η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, απέρριψε τους ισχυρισμούς και τα συναφή επιχειρήματα τους προσφεύγοντος ότι οι κρίσιμες αποφάσεις πληρούν τις προϋποθέσεις εξαίρεσης, που προβλέπονται στις διατάξεις των παρ. 3 του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και παρ. 3 του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και τελικώς έκρινε ότι οι αποφάσεις αυτές δεν είναι νόμιμες. Χαρακτήρισε δε την υπό κρίση παράβαση, ως από τις πλέον σοβαρές περιπτώσεις περιορισμού του ανταγωνισμού, εξ αντικειμένου και μόνον, χωρίς να είναι κρίσιμη η διαπίστωση επέλευσης συγκεκριμένων επιπτώσεων στην αγορά, πόσο μάλλον που, εν προκειμένω, οι κριθείσες αποφάσεις επέφεραν αύξηση των αμοιβών των μηχανικών συνιστάμενη σε 87% κατά μέσο όρο (εξ αποτελέσματος περιορισμός του ανταγωνισμού). Ακολούθως, «λαμβάνομένης υπόψη της φύσεως και των ιδιοτήτων της παρούσας υπόθεσης, της ύπαρξης σχετικής νομολογίας στην Ελλάδα που αφορά στον καθορισμό κατώτατων αμοιβών επαγγελματιών και του γεγονότος ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε προηγούμενες

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

αποφάσεις της έχει σταδιακά αρχίσει να επιβάλλει από συμβολικά έως μειωμένα πρόστιμα», η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε σκόπιμο, κατά την άσκηση της ευρείας διακριτικής της ευχέρειας, να αποκλίνει από τις μεθόδους που εισάγονται με την, προπαρατεθείσα στην ένατη σκέψη της παρούσας, Ανακοίνωση της 12.5.2006, αναφορικώς με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, και, με την προσβαλλόμενη πράξη, επέβαλε στο προσφεύγον μειωμένο πρόστιμο 60.000 ευρώ για την προαναφερόμενη παράβαση. Επί πλέον, με την ίδια απόφαση, το προσφεύγον υποχρεώθηκε: 1) να παύσει τη διάπραξη της παράβασης και να την παραλείψει στο μέλλον και ιδίως να μην λαμβάνει αποφάσεις που άπτονται άμεσα ή έμμεσα του καθορισμού και της αναπροσαρμογής των αμοιβών των μηχανικών - μελών του καθώς και όλων όσοι μπορούν σύμφωνα με το νόμο εν όλω ή εν μέρει να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για την κατασκευή ιδιωτικών έργων και 2) να λάβει, εντός εξήντα (60) ημερών από την κοινοποίηση σε αυτό της προσβαλλόμενης απόφασεως, τα ακόλουθα μέτρα για την παύση της ένδικης παράβασης: α) να ενημερώσει τα μέλη του και το κοινό για την εν λόγω απόφαση, με δημοσίευση στο Ενημερωτικό του Δελτίο και με ανάρτηση στην ιστοσελίδα του, αφού θέσει προηγουμένως το σχετικό δελτίο υπόψη της Επιτροπής Ανταγωνισμού, και β) να αναπροσαρμόσει το μηχανογραφικό σύστημα υπολογισμού των αμοιβών των μηχανικών κατά τρόπο σύμφωνο με το γράμμα και πνεύμα της αποφάσεως αυτής, ώστε να γίνονται δεκτά από το εν λόγω σύστημα αιτήματα υπολογισμού των αμοιβών των μηχανικών, ανεξαρτήτως του ύψους του προϋπολογισθέντος κόστους ανά τετραγωνικό μέτρο. Τέλος, με την ίδια απόφαση, το προσφεύγον απειλήθηκε με χρηματική ποινή 10.000 ευρώ, για κάθε ημέρα καθυστέρησης συμμόρφωσης ή μη συμμόρφωσης προς την απόφαση αυτή. Όμως, οι υποβληθείσες καταγγελίες, ως προς το τμήμα τους που αναφέρεται στην εφαρμογή της νομοθεσίας περί αμοιβών των μηχανικών και στους μηχανικούς Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, κρίθηκαν αβάσιμες και απορρίφθηκαν, με την αιτιολογία ότι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που προκύπτουν από τις σχετικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις συνιστούν αποτέλεσμα αμιγούς κρατικής παρέμβασης και ως εκ τούτου εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 1 Ν. 703/1977 και του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, εφαρμοζομένου είτε αυτοτελώς είτε σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ.

15. Επειδή, με την κρινόμενη προσφυγή, όπως παραδεκτώς αναπτύσσει αυτήν με το υπόμνημα που κατέθεσε, το προσφεύγον προβάλλει ότι: α) η προσβαλλόμενη πράξη εκδόθηκε κατά παράβαση του τεκμηρίου νομιμότητας των διοικητικών πράξεων, οι οποίες παράγουν πλήρως τα αποτελέσματα τους μέχρι την ανάκληση ή τη δικαστική τους ακύρωση, τα δε λοιπά διοικητικά όργανα δεν έχουν τη δυνατότητα να ελέγχουν παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα τους και, ως εκ τούτου, μη νομίμως η καθής η προσφυγή Επιτροπή Ανταγωνισμού εξέτασε εάν αυτό έχει αρμοδιότητα προς καθορισμό των αμοιβών των μηχανικών και του ελάχιστου κόστους κατασκευής των έργων, δεχθείσα, ακολούθως, ότι εφόσον αυτό στερείται της σχετικής νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως, ενήργησε ως «ένωση επιχειρήσεων», β) έχει νομίμως εξουσιοδοτηθεί να προβαίνει σε υπολογισμό των αμοιβών των μηχανών, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Οργανισμού του (Π.Δ. 295/2002), στο οπ-οίο προβλέπεται ότι είναι ο τεχνικός σύμβουλος της Κυβέρνησης, στο πλαίσιο των σκοπών του, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ. 4 του Β.Δ. της 30/31-5-1956 «περί του τρόπου καταβολής της αμοιβής των μηχανικών εν γένει», αφού, βάσει της τελευταίας αυτής διατάξεως, έχει την εξουσία να συντάσσει πίνακα αμοιβής στις περιπτώσεις που η αμοιβή δεν καθορίζεται από αρμόδια κρατική υπηρεσία, γ) οι επίμαχες αποφάσεις της Διοικούσας Επιτροπής του δεν εμπίπτουν στις διατάξεις των άρθρων του Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ, διότι δεν είχαν ως σκοπό ή αποτέλεσμα τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού μεταξύ των μηχανικών, καθόσον δεν είχαν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα τον καθορισμό ελάχιστου κόστους κατασκευής έργων, αλλά καθορίζουν τα

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

περί συντάξεως οριστικού πίνακα αμοιβής από το ίδιο το προσφεύγον, βάσει των στοιχείων που υποβάλλει ο μηχανικός, όπως αυτά προκύπτουν από τη μελέτη του και δ) σε κάθε περίπτωση, τα τυχόν αντιανταγωνιστικά αποτελέσματα των ανωτέρω αποφάσεων υπερακοντίζονται και δικαιολογούνται από λόγους δημοσίου συμφέροντος, συνισταμένους στην αποτελεσματική άσκηση των εποπτικών και ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του ίδιου, ως επαγγελματικής οργανώσεως, δια της καθιέρωσης ενός μηχανισμού ελέγχου αξιοπιστίας και ασφάλειας .

16. Επειδή, με τις διατάξεις όλων των νομοθετημάτων και κανονιστικών αποφάσεων που παρατέθηκαν στην ενδέκατη σκέψη, θεσπίσθηκε ένα διαχρονικό σύστημα καθορισμού ελαχίστων ορίων της αμοιβής των μηχανικών για τη μελέτη και επίβλεψη ιδιωτικών οικοδομικών έργων, βάσει συγκεκριμένων εκάστοτε παραμέτρων διαμορφώσεως της αμοιβής αυτής. Η ρυθμιστική αυτή επέμβαση του κράτους, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην ίδια σκέψη, απέβλεπε στην κατοχύρωση της εισπράξεως της νόμιμης αμοιβής από τους μηχανικούς και στη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχομένων από αυτούς υπηρεσιών. Περαιτέρω, όμως, ούτε οι εν λόγω διατάξεις ούτε άλλη διάταξη νόμου παρέσχε κανονιστική εξουσία στο προσφεύγον, προκειμένου να καθορίζει το ελάχιστο κόστος κατασκευής των ιδιωτικών κτιριακών έργων, ήτοι μίας εκ των παραμέτρων υπολογισμού των αμοιβών των μηχανικών, και, συνακολούθως, να καθορίζει το κατώτατο όριο των αμοιβών αυτών. Εξάλλου, ούτε στους καταστατικούς σκοπούς του προσφεύγοντος, όπως διαγράφονται : στον Οργανισμό του ούτε στη διαχειριστικής φύσεως αρμοδιότητα αυτού προς — υπολογισμό της αμοιβής και καταβολής στους μηχανικούς της αναλογούσης σε αυτούς αμοιβής (Ν.Δ. 2726/1953 και Β.Δ. 30/31-5-1956) μπορεί να θεμελιωθεί η ως άνω εξουσία. Ενόψει τούτων, οι ανωτέρω αποφάσεις της Διοικούσας Επιτροπής του προσφεύγοντος, με τις οποίες καθορίζεται ελάχιστο κόστος κατασκευής έργων, μη ληφθείσες στο πλαίσιο παρασχεθείσης από το νόμο κανονιστικής εξουσίας και σαφώς σκοπούσες -σύμφωνα με το περιεχόμενο τους καθώς και τα λοιπά στοιχεία που παρατίθενται στη δέκατη τρίτη σκέψη (ενημερωτικά δελτία ΤΕΕ, πίνακες παραδειγμάτων κλπ)- στον καθορισμό της αμοιβής των μηχανικών, συνιστούν, κατά τις διατάξεις του ανταγωνισμού και κατά τα γενόμενα ερμηνευτικώς δεκτά στην όγδοη σκέψη, αποφάσεις «ενώσεως επιχειρήσεων». Συνεπώς, οι εν λόγω αποφάσεις έχουν ως άμεση συνέπεια τον περιορισμό του ανταγωνισμού και, ως εκ τούτου, αντίκεινται στα άρθρα 1 του Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ, λαμβανομένου υπόψη και του γεγονότος ότι η τήρηση του ορισθέντος κατώτατου ορίου κόστους κατασκευής ελέγχεται αυστηρώς -κατά τα εκτεθέντα στη δέκατη τρίτη σκέψη- μέσω του μηχανογραφικού συστήματος του προσφεύγοντος. Εφόσον δε το τελευταίο δεν ενήργησε εν προκειμένω ως φορέας δημόσιας εξουσίας, ως ήδη ελέχθη, δεν τίθεται περαιτέρω ζήτημα αναζητήσεως κριτηρίων δημοσίου συμφέροντος, το οποίο θα ετίθετο εάν υπήρχε διάταξη νόμου, με βάση την οποία θα ήταν καθοριστέα από το προσφεύγον τα κατώτατα όρια αμοιβών (πρβλ ΣτΕ 125/2009). Κατ' ακολουθία, όλοι οι ως άνω αντίθετοι ισχυρισμοί αυτού πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι.

17. Επειδή, με το δικόγραφο των προσθέτων λόγων, το προσφεύγον ισχυρίζεται ότι με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν αιτιολογείται η οριοθέτηση της αγοράς υπηρεσιών μηχανικού μόνον στην κατηγορία των ιδιωτικών έργων, αφού προηγουμένως δεν εξετάσθηκε από την καθής κατά πόσο οι επίμαχες αποφάσεις επηρέασαν το σύνολο της αγοράς, δηλαδή τόσο εκείνη των υπηρεσιών κατασκευής ιδιωτικών έργων όσο και εκείνη των δημοσίων έργων,

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

ώστε να γίνει περαιτέρω ορθή ανάλυση των συνθηκών του ανταγωνισμού. Ο ισχυρισμός αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, καθόσον είναι προφανές ότι οι ανωτέρω αποφάσεις αφορούν στην αγορά των ιδιωτικών έργων και μόνον, δεδομένου ότι ο κανονισμός των αμοιβών για μελέτες κλπ έργων του Δημοσίου και των Ν.Π.Δ.Δ. γίνεται με αποφάσεις των αρμοδίων Υπουργών, κατά την προπαρατεθείσα διάταξη της παρ. 3 του άρθρου μόνου του Ν.Δ. 2726/1953. Κατά συνέπεια, νομίμως οριοθετήθηκε από την καθής η εν προκειμένω αγορά στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας (γεωγραφική αγορά) και στον τομέα των ιδιωτικών έργων (σχετική αγορά).

18. Επειδή, περαιτέρω, με το ίδιο ως άνω δικόγραφο, το προσφεύγον υποστηρίζει ότι το ελάχιστο κόστος κατασκευής που όρισε, ύψους 118 ευρώ, ανά τετρ. μέτρο αποτελεί ένα παντελώς εκτός εμπορικής πραγματικότητας χαμηλό κόστος κατασκευής, που δεν άσκησε καμία επίδραση στον ανταγωνισμό μεταξύ των μηχανικών και των συναφών επαγγελματιών και η καθής όφειλε να εξετάσει πλήρως τα πραγματικά αποτελέσματα των αποφάσεων του επί των αμοιβών των μηχανικών, παρουσιάζοντας στατιστικά στοιχεία εξέλιξης αυτών. Προς ενίσχυση του ισχυρισμού του, επικαλείται το νέο νομοθετικό καθεστώς, που καθιερώθηκε με το Ν. 3919/2011 «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολογήτων περιορισμών στην πρόσβαση και την άσκηση επαγγελμάτων» (ΦΕΚ 32 Α'), κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 6 του άρθρου 7 του οποίου εκδόθηκε η Δ17α/03/8/ΦΝΥ460 απόφαση του υπουργού Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, με την οποία καθορίστηκαν οι τιμές μονάδος επιφανείας των οικοδομικών έργων σε κάθε περιφέρεια και ανακοινώθηκε Ενιαία Τιμή Αφετηρίας για όλη τη χώρα, η οποία ίσχυε μέχρι 31-1-2013, στο ποσό των 750 ευρώ. Όμως, ο ισχυρισμός αυτός προβάλλεται αλυσιτελώς, διότι το περιεχόμενο και ο σαφής στόχος των κρίσιμων αποφάσεων, ενόψει των όσων ήδη έγιναν δεκτά ανωτέρω, προκαλούν ιδιαίτερης σοβαρότητας εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού και τούτο, ανεξαρτήτως εάν επήλθε συγκεκριμένα το αντιανταγωνιστικό αυτό αποτέλεσμα (βλ. ΔΕΚ αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands BV κλπ., C-8/08, σκ. 28 και 29, 20ής Νοεμβρίου 2008, C-209/07, Beef Industry Development Society και Barry Brothers, σκ.15- 17 κ.ά.), ενώ, δια της υποχρεωτικής εφαρμογής του ανωτέρω μηχανογραφικού συστήματος, επήλθε και ιδιαίτερος σοβαρός εξ αποτελέσματος περιορισμός του ανταγωνισμού, όπως αποδείχθηκε -άλλωστε- από τις επιπτώσεις που προκλήθηκαν στην αγορά (αύξηση των αμοιβών των μηχανικών 87% κατά μέσο όρο).

19. Επειδή, τέλος, το προσφεύγον υποστηρίζει ότι, σε κάθε περίπτωση, οι επίμαχες αποφάσεις έπρεπε να τύχουν απαλλαγής δυνάμει των άρθρων 1 παρ. 3 του Ν.703/1977 και 101 παρ.3 ΣΛΕΕ, καθώς η εφαρμογή του ελάχιστου κόστους κατασκευής έργων συμβάλλει στην προστασία των καταναλωτών και του δημοσίου συμφέροντος, λόγω επιταχύνσεως της διαδικασίας εκδόσεως αδειών χάρις στο αυτοματοποιημένο σύστημα ελέγχου και εξασφαλίσεως ενός επιπέδου επιστημονικής αξιοπιστίας. Όμως, το προσφεύγον δεν προσκομίζει κανένα αποδεικτικό στοιχείο, καίτοι, ως επικαλούμενο το ευεργέτημα απαλλαγής, φέρει το βάρος αποδείξεως της σωρευτικής συνδρομής των προϋποθέσεων, που οι ως άνω, εκτιθέμενες στην έβδομη σκέψη, διατάξεις θέτουν (αποφάσεις ΔΕΚ της 7ης Ιανουαρίου 2004, υποθέσεις C-204/00, C-205/00, C-211/00 και της 17ης Ιανουαρίου 1984, υποθέσεις C- 43/82 και 63/82, σκέψη 52 και C-213/00, C-217/00 και C-219/00, σκέψη 78 και απόφαση του ΠΕΚ της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, υπόθεση T-168/01, σκέψεις 233 έως 235). Ειδικότερα, δεν αποδεικνύει όσα διατείνεται περί προστασίας των καταναλωτών, αφού, σύμφωνα με όσα ήδη εκτέθηκαν σχετικώς με τις προκληθείσες στην αγορά επιπτώσεις, αλλά και όσα το ίδιο το προσφεύγον παραδέχεται στο 2416/20-11-2006 Ενημερωτικό Δελτίο, το περιεχόμενου του οποίου παρατίθεται αναλυτικά στη δέκατη τρίτη σκέψη, οι υπό κρίση αποφάσεις ενείχαν εξ αρχής τον κίνδυνο της σοβαρής βλάβης των καταναλωτών και της οικονομίας εν γένει.

20. Επειδή, κατόπιν όλων των ανωτέρω, η προσβαλλόμενη απόφαση είναι νόμιμη, καθ' όλα αυτής τα κεφάλαια και, κατ' ακολουθία, η κρινόμενη προσφυγή πρέπει να

Αριθμός απόφασης: 3657/2013

απορριφθεί ως αβάσιμη, ενώ, τέλος πρέπει να επιστραφούν στο προσφεύγον τα αχρεωστήτως καταβληθέντα παράβολο και τέλη συζητήσεως, συνολικού ποσού 400 ευρώ (άρθρο 277 παρ. 11 Κ.Δ.Δ).

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Απορρίπτει την προσφυγή και τους πρόσθετους λόγους.

Διατάσσει την επιστροφή στο προσφεύγον των καταβληθέντων παραβόλου και τελών συζητήσεως, ποσού 400 ευρώ.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα, στις 5 Αυγούστου 2013 και δημοσιεύθηκε στην ίδια πόλη, σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Δικαστηρίου, στις 28 Αυγούστου 2013.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ

ΦΩΤΙΟΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

